

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΛΛΙΑΒΑ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ  
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

---

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ

(Σελ. 297—346)



# ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΟΝ

## Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ <sup>(1)</sup>

Αἱ Κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι, καὶ αὗται εἶναι ἡ Νομική, ἡ Κοινωνιολογία, αἱ Πολιτικαὶ καὶ Οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι, ἀνήκουν εἰς τὴν μεγάλην ὁμάδα τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν.

Αἱ Οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι, ὡς ἔχουν σήμερον διαμορφωθῆ, ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν, ἡ ὁποία διαιρεῖται εἰς τὴν Θεωρητικὴν καὶ εἰς τὴν Ἑφαρμοσμένην, εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν καὶ εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικὴν. Εἰς τὰς Οἰκονομικὰς Ἑπιστῆμας ἀνήκει καὶ ἡ Οἰκονομικὴ Ἱστορία καὶ ἡ Οἰκονομικὴ Γεωγραφία κλπ. <sup>2</sup>.

Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ εἶναι συνεπῶς κλάδος τῶν Οἰκονομικῶν Ἑπιστημῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἀντικείμενον σήμερον τὴν οἰκονομικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Λέγοντες οἰκονομικὰ ἐκδηλώσεις, ἡ ἄλλως τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα, ἐννοοῦμεν τὰς σχέσεις ποὺ δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μονάδων, ἐφ' ὅσον αὗται ὀφείλονται εἰς οἰκονομικὰ ἐλατήρια. Εἰδικώτερον διὰ τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα δυνάμεθα νὰ τονίσωμεν τὰ ἑξῆς :

Αἱ διάφοροι οἰκονομικαὶ μονάδες εἶναι αἱ ξεχωρισταὶ οἰκονομίαι ὑπὸ διαφόρους τύπους ἐπιχειρήσεων καὶ ὀργανισμῶν ποὺ ἀνήκουν εἰς φυσικὰ ἢ Νομικὰ Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου καὶ ἀποβλέπουν εἰς οἰκονομικοὺς σκοπούς. Μὲ ἄλλους λόγους κάμνουν οἰκονομικὴν ἢ καταβάλλουν θυσίαν πρὸς τοὺς. Μὲ ἄλλους λόγους κάμνουν οἰκονομικὴν ἢ ἀποκτῶσιν ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, ἥτοι μὲ τὴν μικροτέραν δυνατὴν θυσίαν θέλουν νὰ ἐπιτύχουν τὰ περισσότερα δυνατὰ ἀγαθὰ.

Ἐξ ἄλλου τὸ Κράτος, ὅπως καλύψῃ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, προβαίνει εἰς διαφόρους οἰκονομικὰς ἐνεργείας καὶ δημιουργεῖ διαφόρους οἰκονομικοὺς θεσμούς. Μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν ἰδιωτικῶν μονάδων ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς κρατι-

1. Βλέπε πλήρη βιβλιογραφίαν Δημοσίου Οἰκονομικῆ Ἀθ. Συμπούνη 1955 Ἀθῆναι Τόμος πρῶτος Εἰσαγωγή σελίς 3 κ. ἑξ.

2. Ἡ Στατιστικὴ δὲν εἶναι βοηθητικὸς κλάδος· μάλιστα ἡ σήμερον περὶ αὐτοῦ κητοῦσα γνώμη εἶναι ὅτι ἡ Στατιστικὴ εἶναι ἀνεξάρτητος ἐπιστημονικὸς κλάδος καὶ δὴ Κοινωνιολογία. Ἡ Στατιστικὴ πράγματι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποκλειστικῶς οἰκονομικὸς κλάδος, καθ' ὅσον ἔχει ἰδίους κανόνες καὶ εἶναι βοηθητικὸς κλάδος πολλῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων.

κῆς δράσεως ἀφ' ἑτέρου, δημιουργοῦνται σχέσεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα.

Τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων πού προκύπτει ἀπὸ τὰς διαφόρους ἰδιωτικὰς μονάδας ἀποτελεῖ τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομίαν, τὰ δὲ οἰκονομικὰ φαινόμενα πού προέρχονται ἀπὸ τὰς σχέσεις μεταξύ ἀφ' ἑνὸς τῶν οἰκονομικῶν ἐνεργειῶν καὶ οἰκονομικῶν θεσμῶν τοῦ Κράτους, ἀφ' ἑτέρου τῶν ἰδιωτικῶν μονάδων, εἶναι ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία.

Τέλος τὸ ἄθροισμα ὅλων αὐτῶν τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, δηλ. τὸ σύμπλεγμα τῶν σχέσεων τῆς Ἰδιωτικῆς καὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, ἀποτελεῖ τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομίαν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ ἰδίᾳ οἰκονομία, ἀλλὰ σύνολον ἀποτελούμενον ἀπὸ οἰκονομίας<sup>1</sup>.

Ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομικὴ ἀρχικὰ ἦτο ἡνωμένη μετὰ τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν, λόγῳ ὅμως τοῦ σκοποῦ πού ἐπιδιώκει, διότι ἔχει ἰδίους κανόνας, λόγῳ τοῦ μεγέθους τῆς καὶ τῆς σπουδαιότητος, ἀποτελεῖ τῶρα ξεχωριστὴν οἰκονομίαν. Αὕτη ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω εἶναι οἰκονομία αὐτοχρόνως ὅμως καὶ κρατικὸν ὄργανον.

Ἐκαστος τῶν τριῶν αὐτῶν κυρίων οἰκονομικῶν κλάδων, ἦτοι ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομία, ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία καὶ ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομία, ἀποτελεῖ ξεχωριστὸν ἐπιστημονικὸν κλάδον καὶ δὴ τὴν Θεωρητικὴν ἢ ἄλλως Θεωρητικὴν Οἰκονομικὴν, τὴν Ἐφαρμοσμένην Δημοσίαν Οἰκονομικὴν καὶ τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικὴν.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2ον

#### ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Καθὼς ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, ὁ κλάδος μας εἶναι ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομικὴ. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἡ ὁποία ἔχει ἀντικείμενον τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν. Διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὅρων αὐτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔχομεν νὰ τονίσωμεν τὰ ἑξῆς: Οἱ ὅροι οὗτοι ἐμφανίζουσιν μικρὰν διαφορὰν καὶ ἱστορικὴν ἐξέλιξιν. Εἰς ξένας χώρας, ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ ὅρος εἶναι Finances Publiques<sup>2</sup>, ἦτοι Δημόσια Οἰκονομικά καὶ Science des Finances, ἦτοι Ἐπιστήμη τῶν Οἰκονομικῶν. Ὁ ἴδιος ὅρος εἶναι ἐν χρήσει καὶ εἰς τοὺς Ἀγγλοσάξωνας (Science of Finances). Εἰς τὴν Γερμανικὴν ὁ ὅρος εἶναι Staatswirtschaft καὶ Öffentliche Finanzwirtschaft διὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν καὶ Finanzwissenschaft διὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν<sup>3</sup>.

1. W. Andreae, Grundlegung einer Neuen Staatswirtschaftslehre (1930) p. 2.

2. Ὁ ὅρος finances προῆλθεν ἐκ τῆς λέξεως fin τὸ ὅποιον σημαίνει τέλος. Κατὰ τὸν Lotz μεταξὺ τῶν δημιουργικῶν αἰτίων τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι καὶ ἡ εἰσπραξις τελῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τοῦ Κράτους κατὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης. Τὰ τέλη αὐτὰ εἰσεπράττοντο κατὰ τὸ τέλος τῆς διαδικασίας ἐκ τῶν διαδίκων. W. Lotz, Finanzwissenschaft 1931 Tübingen, ἀριθ. 585.

3. Wilhelm Gerloff, Die Öffentliche Finanzwirtschaft. München 1935, σελ. 110.

Παρ' ἡμῖν ὅταν τὸ πρῶτον ἤρχισεν ἡ μελέτη τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων, μετὴν μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ Πολυζωΐδη<sup>1</sup> τῷ 1833. τοῦ γαλλικοῦ ἔργου «Πολιτικὴ Οἰκονομία Ἰωσήφ Δροζίου», εἰς τὴν ὑποίαν ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν ὁ ὅρος Προσοδικακή. Καθὼς φαίνεται εἰς τὸν ὅρον αὐτὸν ἔφθασεν ὁ Πολυζωΐδης ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ξενοφῶντος «Πόροι ἢ περὶ Προσόδων».

Ἐπειδὴ ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ δὲν ἀσχολεῖται μόνον μετὰ πόρους ἀλλὰ καὶ δαπάνας, διὰ τοῦτο ὁ Σοῦτσος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος καθηγητὴς τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον<sup>2</sup>, ἠθέλησε νὰ συμπληρώσῃ τὸν ὅρον αὐτὸν καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλους κλάδους ὠνόμασε τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν Δημοσιολογίαν. Ἡ λέξις Δημοσιολογία προέρχεται ἐκ τοῦ ὅρου Δημόσιον, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ κρατικὸν οἰκονομικὸν πρόσωπον ὁ (λατινικὸς ὅρος εἶναι fiscus) καὶ τοῦ ρήματος λέγω. Εἰς τὸν ὅρον αὐτὸν, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Σοῦτσος ἀναφέρει, κατέληξε ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι οἱ ἀρχαῖοι λέγοντες δημόσιον δὲν ἡνόουν μόνον τὸ ἐπίθετον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος, ἥτοι καὶ τὸ ὑποκείμενον τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ Κράτος. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὅρος οὗτος, μολονότι πληρέστερος τοῦ προηγουμένου, εἶναι ἀτελής, καὶ δὴ διότι ἡ ἔννοια λέγω, εἶναι ὀλίγον ἀφρηρημένη<sup>3</sup>. Πληρέστερος εἶναι ὁ ὅρος Δημοσιονομία. Ὁ ὅρος οὗτος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ὅρον οἰκονομία, ἥτοι ἐκ τοῦ οἴκου καὶ νέμου —διουκῶ τὰ τῆς οἰκίας—σημαίνει δὲ διουκῶ τὰ τοῦ δημοσίου. Τὸν ὅρον αὐτὸν ἔδωκεν ὁ Ζωγράφος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰδικὸς καθηγητὴς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1844–1927) καὶ ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε τὸν ὅρον Δημοσιονομία, χωρὶς ὅμως νὰ κάμνη διάκρισιν μεταξὺ Δημοσίας Οἰκονομίας, τοῦ περιεχομένου τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐν γένει τοῦ Κράτους, καὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, ἥτοι τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἀσχολεῖται μετ' αὐτήν.

Τὸ μειονέκτημα αὐτὸ ἤρθη διὰ τῆς διακρίσεως τὴν ὑπόιν ἐκαμεν ὁ Ἀνδρεάδης<sup>4</sup>. Κατ' αὐτὸν Δημοσία Οἰκονομία εἶναι τὸ σύνολον τῶν δημο-

1. Ὁ Πολυζωΐδης ἐχρημάτισεν ἀνώτερος δικαστικὸς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὑπῆρξε δὲ συγγραφεὺς καὶ μεταφραστὴς πολλῶν ἔργων. Ὡς γνωστὸν οὗτος ἑμὸς μετὰ τὸν Τερτσέτην ἠρνήθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος, παρὰ τὴν Κυβερνητικὴν πίεσιν, νὰ ὑπογράψῃ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα, καὶ τὸ ὄνομά του ἀπέβη σύμβολον τῆς δικαστικῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

2. Ὁ Ἰωάν. Σοῦτσος ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1837 ἕως τοῦ 1890 καὶ ἐξέδωκε ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τῷ 1864, τὴν «Δημοσιολογίαν» καὶ τῷ 1868 τὴν «Πλουτολογίαν», ὡς ὠνόμασε τὴν τότε, καλουμένην καὶ τώρα, εἰς τὰς ξένας χώρας Πολιτικὴν Οἰκονομίαν, ἥτοι τὴν Θεωρητικὴν Οἰκονομικὴν.

3. Ἀντιθέτως πολλοὶ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ κλάδοι ἔχουν τὴν ὀνομασίαν αὐτήν.

4. Καθηγητὴς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1906–1935).

σιονομικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κράτους (τὰ δημόσια οἰκονομικά) καὶ Δημοσία Οἰκονομική εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἣτις ἔχει αὐτὴν ὡς ἀντικείμενον.

Τοὺς ὅρους αὐτοὺς θὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἵσως εἶναι σκόπιμον νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Β. Γεωργαντζὰ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ 1914 «Δημόσια Οἰκονομικά καὶ Ἑλληνική δημοσιονομική νομοθεσία» ἐχρησιμοποιήθησαν ὅροι ἀνάλογοι πρὸς τοὺς γαλλικοὺς ὅρους, ἥτοι Δημοσία Οἰκονομικά καὶ Νομοθεσία Δημοσίων Οἰκονομικῶν.

Οἱ ὅροι οὗτοι παρουσιάζουν πολλὰ πλεονεκτήματα, ἐπειδὴ ὅμως ὁ ὅρος Δημοσία Οἰκονομικά χρησιμοποιεῖται συχνὰ μὲ τὴν ἑννοίαν τῆς καταστάσεως τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ Δημοσία Οἰκονομία μιᾶς δεδομένης χώρας εἰς μίαν ὀρισμένην περίδον, εἶναι σκοπιμώτερον νὰ δεχθῶμεν τοὺς ἀνωτέρω ὅρους Δημοσία Οἰκονομία καὶ Δημοσία Οἰκονομική. Τέλος ὁ καθηγητὴς Ἀ. Ἀγγελόπουλος<sup>1</sup> προτείνει τοὺς ὅρους Κρατική Οἰκονομία καὶ Δημοσία Οἰκονομική, διότι, ὡς γράφει, ὁ ὅρος οὗτος ἀνταποκρίνεται περισσότερον πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως καὶ διότι «οὕτω ἀποφεύγεται ἡ συχνὰ συναντωμένη σύγχυσις μεταξὺ τοῦ ὅρου Δημοσία Οἰκονομία καὶ Δημοσία Οἰκονομική». Ὁ ὅρος Κρατική Οἰκονομία (Staatswirtschaft) ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰ παλαιότερα γερμανικά συγγράμματα, τὸν χρησιμοποιοῦ δὲ καὶ τῶρα ὁ γερμανὸς καθηγητὴς Jens Jessen εἰς ἐκδοθὲν ἔργον αὐτοῦ «Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη Γερμανική Δημοσία Οἰκονομία». Ἡ ἑννοία τοῦ ὅρου αὐτοῦ εἶναι ὅμως εὐρυτέρα, νσεῖται δὲ δι' αὐτοῦ τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν οἰκονομικῆς φύσεως τοῦ λαϊκοῦ κράτους, ἐν μέρει τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἡ Κρατική Δημοσία Οἰκονομία<sup>2</sup> (Staatsfinanzwirtschaft) καὶ ἡ ὁποία εἶναι ὁ πυρὴν τῆς Κρατικῆς Οἰκονομίας. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ Κράτος συμμετέχει ὡς μέτοχος εἰς ἐπιχειρήσεις ἀνθρακοπαραγωγῆς διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν παραγωγὴν καὶ τὰς τιμὰς τοῦ ἀνθρακος, ἔχει σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις κλπ.<sup>3</sup>

Ὁ ὅρος αὐτὸς εἶναι πράγματι πληρέστερος ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπλοῦς, ἰδιαίτερα διότι ἔχει ἀνάγκην τῆς διακρίσεως ποὺ κάμνει ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη μεταξὺ Κρατικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομίας.

1. Δημοσία Οἰκονομική, Ἀγ. Ἀγγελόπουλου, Ἀθῆναι 1942 σελ. 4.

2. Deutsche Finanzwirtschaft, 1937, σελ. 13.

3. Βλέπε ἐπίσης Δερτιλῆ, Δημοσία Οἰκονομική, Ἀθῆναι 1944, σελ. 21.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30Ν

ΑΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ  
ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

## α) Αἱ ὁμοιότητες

Ἵνα καθορίσωμεν πληρέστερον τὸ περιεχόμενον τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι σκόπιμον νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς ὑφισταμένας σχέσεις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία λειτουργεῖ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας ὡς μία οἰκονομικὴ μονάς<sup>1</sup>. Αἱ λοιπαὶ μονάδες ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ τῶν εἶναι ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομία. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία καὶ ἡ Ἰδιωτικὴ ἔχουν πολλὰς ὁμοιότητας καὶ εἶναι πλήρως συνυφασμένα, διότι ἐκάστη αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἄλλην. Καὶ αἱ δύο εἶναι οἰκονομικαὶ μονάδες καὶ ἐπιδιώκουν τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, ἥτοι μὲ τὴν μικροτέραν δυνατὴν θυσίαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν μεγαλυτέραν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν. Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ, κατὰ κανόνα<sup>2</sup>, πορίζεται τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τῆς οἰκονομικῆς μέσα ἐκ τῆς Ἰδιωτικῆς. Ἐξαρτᾶται συνεπῶς ἀμέσως ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν πρόοδόν της, εἶναι δὲ αὕτη οἰκονομία ἐπειδὴ θὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἔσοδά της κατὰ τὸν δυνατὸν οἰκονομικώτερον τρόπον (λ.χ. εὐθηνία τοῦ φόρου κλπ.) καὶ ἐπειδὴ ἡ κατανομή τῶν φόρων μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν φορολογουμένων θὰ λάβῃ χώραν μὲ σκοπὸν τὴν μεγίστην κοινωνικὴν ὠφέλειαν. Αἱ ἴδιαι ἀρχαὶ διέπουν ἐπίσης τὴν πολιτικὴν τῶν κρατικῶν ἐξόδων.

Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομία εἰς τὸ σημερινὸν Κράτος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς προστασίας καὶ τῆς ρυθμίσεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία θὰ καλύψῃ τὰς συλλογικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ καὶ ἐπὶ πλέον αὕτη εἶναι τὸ πλέον ἀποτελεσματικὸν ὄργανον τᾶς γενικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους. Ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη ἥτις διέπει τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ἡ μεγίστη οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ὠφέλεια ἡ ὁποία διέπει τὰ κρατικὰ ἔξοδα εἶναι ταυτοχρόνως οἰκονομικαί, πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀρχαί.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ ὑγιὲς Δημοσία Οἰκονομία καὶ ἡ ὀρθὴ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ εἶναι ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας, ὅπως ἀντιθέτως ἡ τυχὸν καταστροφὴ τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο αὐτῶν οἰκονομιῶν συνεπάγεται τὴν καταστροφὴν καὶ τῆς ἄλλης καὶ ἀντιθέτως, ἡ εὐ-

1. Δημοσία Οἰκονομικὴ, Α. Σμπαρούνη, 1955, Τ.Α. σελὶς 7 κ.έ.

2. Λέγομεν τοῦτο διότι πλὴν τῶν προηγμένων καὶ τῶν συνταγματικῶν κρατῶν ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθέρη οἰκονομία, ὑπάρχουν κράτη ὅπου ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομία εὐρίσκεται εἰς στοιχειώδη ἀνάπτυξιν ἢ περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον ὑπὸ τῆς Κρατικῆς Οἰκονομίας, π.χ. Ἀραβικαὶ χώραι ἢ ἡ Σοβιετικὴ Ρωσσία κλπ.

ημερία τῆς μιᾶς σημαίνει τὴν πρόοδον καὶ διὰ τὴν ἄλλην. Ἡ ἀποτυχία τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ ἡ τυχὸν καταστροφή αὐτῆς συνεπάγει ὀλεθρία συνεπείας καὶ διὰ τὴν Ἰδιωτικὴν. Τέλος ἡ ἀλληλοεξάρτησις τῶν δύο οἰκονομιῶν καταδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας διὰ τῆς καλύψεως τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν συμπληρώνει τὴν κάλυψιν τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν. Λόγου χάριν, εἰς τὸ σημερινὸν πολιτιστικὸν καὶ κοινωνικὸν Κράτος ἡ παιδεία, ἡ στέγαις, ἡ υγεία, ἡ ψυχγωγία κ.τ.λ. ἀποτελοῦν κρατικὰ καθήκοντα, τὸ ἀντίθετον ἐπεκράτει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μὲ τὸν οἰκονομικὸν φιλελευθερισμόν. Μάλιστα ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας ἡ ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς δράσεως δύναται νὰ περιορίσῃ αὐτὴν τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομίαν εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὅπως λ.χ. εἰς τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα<sup>1</sup>.

### β) Αἱ διαφοραὶ

Ἐξ ἄλλου ὅμως ὑφίστανται οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ Δημοσίας καὶ Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας. Αἱ κυριώτεραι τῶν διαφορῶν αὐτῶν εἶναι: 1) ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἐπιδιώκει τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν τῆς Κοινωνίας. Αἱ συλλογικαὶ ἀνάγκαι ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὕλικαὶ οἰκονομικαί, ἥτοι νὰ ἔχουν οἰκονομικὴν σημασίαν καὶ νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, κυρίως ὅμως εἶναι ἐθνικαί, πολιτιστικά, κοινωνικά κλπ., ἅρα ἰδανικὰ καὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν ὅχι τὴν ἐπίτευξιν κέρδους, ἀλλὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ὁλότητος καὶ πραγματοποιήσιν τῆς κοινωνικῆς προόδου. Ἀντιθέτως ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἀτομικῶν σκοπῶν, ἐξυπηρετεῖ δηλ. μόνον τὸ ἀτομικὸν συμφέρον καὶ κατ' ἐξάίρεσιν θέλει νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ γενικὸν συμφέρον, ἥτοι τὸ σύνολον. Ἀντίθετα συχνὰ θὰ καλυφθοῦν αἱ συλλογικαὶ ἀνάγκαι καὶ μὲ θυσίαν τῶν ἀτομικῶν.

Ποῖαι εἶναι αἱ ἀτομικαί, ποῖαι αἱ ἀναγκαῖαι καὶ ποῖαι αἱ συλλογικαὶ δὲν καθορίζεται γενικὰ οὔτε εὐκόλῃ. Ὅπως κάθε σχεδὸν ἐνέργεια τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἔχει οἰκονομικὴν σημασίαν καὶ πολιτικὴν, ἡ ὁποία εἶναι κάλυψις συλλογικῆς ἀνάγκης, ἔτσι συχνὰ καὶ ἡ κάλυψις ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀτομικῶν ἀναγκῶν ἔχει κοινωνικὸν χαρακτῆρα. Πλὴν αὐτοῦ ἡ διάκρισις μεταξὺ ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν ἀναγκῶν εἶναι διάφορος ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς ὁργανώσεως, τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πολιτισμοῦ κλπ.

Πάντως τὸ Κράτος δύναται νὰ καλύψῃ καὶ ἀτομικὰς ἀνάγκας ἰδίως κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἀλλὰ τοῦτο λαμβάνει χώραν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἥτοι τὸ ἄτομον ἐνδιαφέρει τὸ

1. Φυσικὰ ἡ ἀνωτέρω διάκρισις δὲν ἰσχύει εἰς κράτη μὲ κομμουνιστικὴν ὁργάνωσιν, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ λεγομένη προγραμματισμένη οἰκονομία, μὲ τὸ Κράτος ὡς γενικὸν ἐργοδότην, καὶ ὅπου τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐσόδων αὐτοῦ προέρχεται ἀπὸ τὰς κρατικὰς ἐπιχειρήσεις.

Κράτος ὄχι ὡς ἄτομον, ἀλλὰ ὡς μέρος τοῦ συνόλου. Ἡ ὀρθὴ σύνθεσις ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν ἀναγκῶν εἶναι ἡπραγματοποίησις ὑψίστης πολιτικῆς ιδέας.

2) Ἄλλη διαφορὰ εἶναι ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία πορίζεται τὰ ἀπαραίτητα μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, οὐχὶ διὰ τῆς παραγωγῆς καὶ ἐλευθέρως ἀντάλλαγῆς μέσω τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν, ὅπως ἡ Ἰδιωτικὴ, ἀλλὰ κυρίως διὰ τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος τοῦ Κράτους, νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸ ἄτομον ἀναγκαστικῶς, τὴν παροχὴν εἰς αὐτὸ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν ἄνευ εἰδικοῦ ἀντάλλαγματος, δηλ. διὰ φορολογίας. Ἡτοι ὁ φόρος φέρει τὸ στοιχεῖον τοῦ νομικοῦ καταναγκασμοῦ. Τὸ ἀντάλλαγμα τὸ ὅποιον κατὰ κανόνα παρέχει τὸ Κράτος εἶναι οἰκονομικόν, ἥτοι ἡ οἰκονομικὴ εὐημερία καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ ἡθικὴ πρόοδος τῆς ἐλότητος ἢ, ὅπου τοῦτο ἔχει πλήρως ἀτομικὴν χαρακτῆρα, εἶναι ἓνα εἶδος μᾶλλον συμπληρωματικῆς φορολογίας, ὅπως λ.χ. συμβαίνει εἰς τὰ ταχυδρομικὰ τέλη κλπ.

3) Ἐπίσης αἱ κρατικαὶ δαπάναι εἶναι ἀναγκαῖαι καὶ ὠφέλιμοι, παραγωγικαὶ ἢ ἀποδοτικαί, ἀντιθέτως αἱ ἀτομικαὶ ἀνάγκαι ἀποβλέπουν κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀποφέρουν κέρδος ἢ ζημίαν.

Ἡ Δημοσία Οἰκονομία προσφέρει ἀγαθὰ ἢ ὑπηρεσίας ὡς ἀντάλλαγμα τῶν φορολογιῶν, τὰ ὅποια ἔχουν ἰδανικὸν χαρακτῆρα καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν δύνανται νὰ ἀποτιμηθῶν εἰς χρήμα. Ἡ ἀσφάλεια, ἡ ἀπονομὴ δικαιοσύνης, ἡ ὑγεία τοῦ λαοῦ, ἡ διπλωματικὴ προστασία, ἡ προαγωγὴ τῆς τέχνης τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα καθήκοντα, εἶναι ἀξίαι αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ὑπολογισθῶν εἰς χρήμα. Τοῦτο εἶναι καὶ ἓνας λόγος μεταξὺ τῶν ἄλλων διὰ τοὺς ὁποίους τὸ Κράτος διέπεται ὑπὸ λογιστικοῦ συστήματος διαφορετικῶν ἀπὸ τὸ ἰδιωτικὸν ἐμπορικὸν σύστημα. Τὸ Κράτος δὲν δύνανται, ὡς μία ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, νὰ ἀποκρυσταλλώσῃ τὸ σύνολον τῆς ἐτήσιας δημοσιονομικῆς αὐτοῦ δράσεως εἰς ἓνα ἰσοζύγιον κερδῶν καὶ ζημιῶν.

4) Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω διαφορῶν αἵτινες ὑφίστανται μεταξὺ Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ Ἰδιωτικῆς, πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὸ Κράτος ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ εἶναι ἔννοια αἰωνία, ἐνῶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀτόμου εἶναι πεπερασμένη. Τὸ στοιχεῖον τῆς αἰωνιότητος τοῦ Κράτους ἐμφαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν, τοὺς σκοποὺς, τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰς κρατικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας, αἱ ὅποια συνδέουν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν μὲ τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν καὶ παράδοσιν. Βέβαια ἡ ἱστορία καταδεικνύει ὅτι καὶ τὰ Κράτη ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Πάντως ἡ αἰωνιότης ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἐννοίας καὶ τῆς δράσεως τοῦ Κράτους. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν αἱ κρατικαὶ ἐπιδιώξεις καὶ ἐνέργειαι εἶναι ὡς ἐν τῷ Κράτει ἥτοι αἰώνιον, δηλαδή εἰς τὰς πράξεις τοῦ Κράτους δὲν ὑφίσταται κανεὶς χρονικὸς περιορισμός. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὸ ἄτομον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐνέργειαι εἶναι προσηρμοσμέναι πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Εἶναι βέβαια δυνατὴ ἡ ἀντίρρησις ὅτι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀτόμου συχνὰ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀπογόνων καθὼς καὶ ὅτι αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπι-

χειρήσεις, υπό την μορφήν νομικών προσώπων, έχουν μακροτέρην διάρκειαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Πάντως ὅμως ἡ διάρκεια αὐτῶν δὲν εἶναι αἰωνία. Πλὴν αὐτοῦ τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ οὐδόλως μεταβάλλει τὴν ἀνωτέρω διατυπωθεῖσαν θέσιν ὅτι ἡ αἰωνιότης τοῦ Κράτους εἶναι πληρεστέρα ἔννοια ἀπὸ τὴν μακρὰν διάρκειαν τῶν ἰδιωτικῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, καθ' ὅσον τὸ Κράτος κυριαρχεῖται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταστραφῇ. Ἀντιθέτως ἡ σύστασις, ἡ λειτουργία καὶ ἡ διάλυσις τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ρυθμίζεται καὶ προβλέπεται ὑπὸ ἐιδικοῦ νόμου.

5) Μεταξὺ Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ Ἰδιωτικῆς ὑφίσταται ἐπίσης διαφορὰ ἀπὸ ὀργανωτικῆς ἀπόψεως καὶ λειτουργίας. Εἰς τὴν Δημοσίαν φορεὺς εἶναι τὸ Κράτος, ἥτοι ἡ ὁλόκληρη ἐνὸς συγκεκριμένου λαοῦ, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Δημοσία Οἰκονομία λειτουργεῖ βάσει ἐνὸς κεντρικοῦ προγράμματος. Ἀντιθέτως ἡ Ἰδιωτικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα μεγάλον ἀριθμὸν μονάδων αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι συνδεδεμέναι, καὶ αἱ ὁποῖαι στεροῦνται κοινοῦ προγραμματισμοῦ καὶ εὐρίσκονται μόνον εἰς σχέσιν ἀλληλεπιδράσεως.

6) Εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν λαμβάνει χώραν πλήρης προγραμματισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ δαπανῶν βάσει νόμου, ἥτοι τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ αἱ ὁποῖαι διέπονται ἀπὸ ὀρισμένas ἀρχάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων βασικὴ εἶναι ὅτι αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ καλυφθοῦν, διότι αὗται διασφαλίζουν τὴν ὑπαρξὴν τοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαλυθῇ, καθ' ὅσον ἄνευ αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατος ὁ κοινωνικὸς βίος. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ προσαρμολογῶν εἰς τὰ ἔξοδα, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομίαν τὸ ἄτομον ρυθμίζει τὰς δαπάνας συμφώνως πρὸς τὰ ἔσοδα. Τοῦτο τοῦλάχιστον ἰσχύει διὰ τὸν συναντὸν ἄνθρωπον ἢ διὰ τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον διατελεῖ ὑπὸ ὁμαλᾶς οἰκονομικᾶς συνθήκας. Λέγομεν τοῦτο καθ' ὅσον ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις, λ.χ. εἰς περιπτώσιν πτωχείας ἢ ἀσθενείας, καθ' ὅς τὰ ἄτομα δαπανοῦν καὶ τὸ κεφάλαιον τὸ ὁποῖον διαθέτουν καὶ μάλιστα πέραν αὐτοῦ συνάπτουν καὶ δάνεια.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξὺ Ἰδιωτικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι ὀλίγον σχετικὴ. Βεβαίως ὑπάρχουν κρατικαὶ ἀνάγκαι διὰ τὰς ὁποίας πρέπει ἀπαραιτήτως τὸ Κράτος νὰ ἐξεύρη τὰ ἀντίστοιχα ἔσοδα, ὑπὸ κανονικᾶς ὅμως συνθήκας τὸ Κράτος πρέπει νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐσόδων αὐτοῦ τὰ δυνατὰ ἔσοδα, τὰ ὁποῖα πάλιν δὲν δύνανται νὰ εἶναι παρὰ συνάρτησις τῶν γενικῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Πρέπει μεταξὺ τῶν κρατικῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων νὰ εὑρεθῇ ἡ ὀρθὴ σχέσις τῆς θυσίας ἥτις ὑφίσταται διὰ τοὺς φορολογουμένους καὶ τῆς προσόδου καὶ ὠφελείας αἱ ὁποῖαι προκύπτουν διὰ τὸ σύνολον ἐκ τῶν κρατικῶν δαπανῶν. Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἥτις δὲν τηρεῖ τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ἀρχὰ ἢ ἐνωρίς τὸ Κράτος τὸ ὁποῖον καθορίζει τὰ ἔξοδα αὐτοῦ χωρὶς νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν τὰ δυνατὰ ἔσοδα θὰ καταστρέψῃ ἢ τὴν πίστιν αὐτοῦ ἢ τὴν κοινωνικὴν οἰκονο-

μίαν καὶ οὕτω θὰ ὑποσκάψῃ τελικῶς καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει πολλὰ παρὰδειγματα ὁδονηρῶν συνεπειῶν διὰ τὰ κράτη τὰ ὅποια διέπραξαν δημοσιονομικὰ ἀτασθαλίαι.

7) Ἡ ἄλλη διαφορά εἶναι ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀρκεῖ ἐτησίως οἰκονομικὰ μέσθαι ἀπὸ τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομίαν ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς κρατικοὺς σκοποὺς καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς ἀποταμίευσιν ἢ σχηματισμὸν περιουσίας. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἰσορροπήσιν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων, ἢ εἰς τὴν δημιουργίαν προσωρινῶν περισσευμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτῶν εἰς περίπτωσιν τυγχόν ἐλλειμμάτων.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐννοίας τῆς χρήσεως καὶ προοπτικῆς τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι πλήρης—ἰδιαιτέρως σήμερον ὅτε τὰ κράτη εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἀναλάβουν τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων βασικῆς σημασίας. Ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐννοίαν πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ δημιουργία ἀποθεματικοῦ ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἥτις, σύμφωνα πρὸς τὴν νεωτέραν ἐπιστημονικὴν ἀρχήν, ἐπιβάλλεται ὡς τὸ ἀπόθεμα χρησιμεύει πρὸς ρύθμισιν τῶν οικονομικῶν κύκλων, ἥτοι ὑπερνίκησιν τῆς οικονομικῆς κρίσεως ἢ πρόληψιν αὐτῆς. Φυσικὰ δὲν ἀποκλείεται ὑπὸ ὀρισμένης συνθήκης καὶ τὸ Κράτος νὰ προβῇ εἰς τὴν ὀρθὴν ἀποταμίευσιν, ὅταν μόνον οὕτω καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐπιτέλεσις τῶν κρατικῶν σκοπῶν, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ ἐπέκτασις τῆς ἰδιωτικῆς δραστηριότητος τοῦ Κράτους, ἢ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἰσχύει ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ ἀποταμίευσις δὲν ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ ἄτομα, ἀλλὰ προσωρινὴν ἢ δευτερεύον μέτρον.

8) Ὁμοίως ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν καὶ ἀποστολὴν εἰς τὸ Κράτος ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὸ ἄτομον. Διὰ τὸ ἄτομον ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ ἀπόκτησις καὶ χρήσις αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἰδιωτικῆς δραστηριότητος καὶ τὴν βᾶσιν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ατόμου. Διὰ τὸ Κράτος ἡ ἰδιοκτησία χρησιμοποιεῖται ἢ εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα ὑπὸ μορφῇ τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας καὶ πρὸς ἰδίαν τοῦ ἀποκλειστικὴν χρῆσιν (domaine privé) ἢ διὰ τὴν χρῆσιν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ (domaine public) καὶ ἡ ὅποια ἐξυπηρετεῖ τὸν λαόν. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ κρατικαὶ ἐπιχειρήσεις πλήρως ἰδιωτικῆς φύσεως καθὼς καὶ ἡ περιουσία τοῦ Κράτους ἥτις χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς κρατικὰς ἀνάγκας, ὡς τὰ κρατικὰ οἰκήματα, τὰ πεδία στρατιωτικῶν ἀσκήσεων κλπ. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ πλεονεξίαι, κήποι, μουσεῖα κλπ. τὰ ὅποια ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Ἀκριβῶς διὰ τὸ λόγον αὐτὸν εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸν δὲν ἀναγράφεται ἡ περιουσία τοῦ Κράτους, ὅπως εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ μόνον τὰ ἔσοδα αὐτῆς.

9) Τέλος, μετὰξὺ Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ Ἰδιωτικῆς ὁρίσεται ὁμοίως τῆς ποσοτικῆς καὶ σημαντικῆς ποιοτικῆς διαφορά. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία κατέχει ἰδιαιτέρην θέσιν μετὰξὺ τῶν ἄλλων κατ' ἰδίαν οικονομικῶν μονάδων, καθ'

ἔσον μέγα μέρος τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος, κατὰ κανόνα σήμερον 20-30 %, διέρχεται ὑπὸ μορφὴν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν οἰκονομικὴν διαδικασίαν μὲ μίαν νέαν χρησιμοποίησιν καὶ ἀνακατανομὴν τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος, ἣ ὅποια ἀσχετῇ ἰδιαιτέρων ἐπιδράσιν, ἐπὶ τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει.

Εἶναι φανερόν ὅτι μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν διαμόρφωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας ἀσκοῦν αἱ ἀρχαί, βάσει τῶν ὁποίων λαμβάνει χώραν ἡ ἀφαιρέσις διὰ τῆς φορολογίας ἐνὸς τέσου μεγάλου τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἐξ ἴσου σημαντικὸς εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῆς νέας διανομῆς αὐτοῦ ὅστις συντελεῖται διὰ τῆς καταρτίσεως τοῦ συστήματος τῶν κρατικῶν ἐξόδων. Οὕτω εἶναι λίαν διάφορον ἐὰν τὸ Κράτος ἀφαιρῇ διὰ τῆς φορολογίας 30 % τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ προοδευτικῆς φορολογίας ἢ δι' ἀναλογικῆς, ἢ ἐὰν οἱ εἰσχωγικοί δασμοὶ διὰ τὰ εἶδη πολυτελείας εἶναι ἴσοι πρὸς τὰ εἶδη διατροφῆς. Ὁμοίως προκύπτουν διαφοραὶ καὶ μεγάλας συνέπειαι καὶ διὰ τὸν λαόν, ἐὰν ἡ σχέσις δαπανῶν καὶ ἐσόδων τοῦ Κράτους εἶναι ἡ ὀρθή, ἢ ἐὰν αἱ κρατικαὶ δαπάναι εἶναι ἀποδοτικαὶ ἢ ἀπλῶς ὠφέλιμοι ἢ καὶ ἀπλῇ σπατάλῃ.

Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι ὅτι ὑφίσταται ἓνας ἰδιαιτέρος δεσμός, ἀφ' ἐνὸς μεταξὺ ἐξευρέσεως καὶ χρησιμοποίησεως τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ὁ ἀρχικὸς δεσμός εἶναι μόνον ἡ κάλυψις τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ ἡ Δημοσία Οἰκονομία, μολοντί ὀφείλει τὴν γένεσίν της εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀπαραιτήτων εἰς αὐτὴν οἰκονομικῶν μέσων, εἶναι καὶ πέραν αὐτοῦ κρατικὸν πολιτικὸν ὄργανον καὶ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Κράτους ὡς ὄργανον διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν εὐρυτάτων αὐτοῦ σκοπῶν.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ Κράτος θὰ ἐκάλυπτε τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ εἰς χρηματικὰ μέσα ἐπὶ παραδείγματι ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, πάλιν, τοῦλάχιστον τὸ σημερινὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινωνικὸν πολιτιστικόν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ τῆς χρήσεως τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ὡς κρατικοῦ ὀργάνου. Ἴδού ὁ λόγος λοιπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Δημοσία Οἰκονομία κατέχει ἐξέχουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν μονάδων.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 40<sup>ον</sup>

### ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

#### α') Γενικαὶ παρατηρήσεις

Κατωτέρω θὰ ἀναπτύξωμεν λεπτομερέστερον τὸ περιεχόμενον τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Τοῦτο ἐμφανίζει μακρὰν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν καὶ εἶναι πολὺ διάφορον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸν ἐκάστοτε κοινωνικὸν βίον. Πρὸς τοῦτο

εἶναι ἀπαραίτητον νὰ καθορίσωμεν τὰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς θεσμοὺς τοῦ Κράτους<sup>1</sup>.

Καθὼς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον κοινωνικόν, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι δύναται ἴσως νὰ ζήσῃ κατὰ μόνας, δὲν δύναται ὅμως μακρὰν κοινωνικοῦ βίου ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ ιδιότητας. Ἐξ ἄλλου τὸ Κράτος εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἰδιαιτέρως δι' ἀνωτέραν πνευματικὴν τοιαύτην. Μόνον οὕτω εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος αὐτάρκειαν πολιτισμένης ζωῆς. Τὸ Κράτος παρακολουθεῖ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ διὰ τῶν κρατικῶν θεσμῶν καὶ δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πού ἔχουν τὴν πηγὴν των εἰς τὸ παρελθόν, συνδέει τὸ παρὸν πρὸς αὐτὸ καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν διὰ τὸ μέλλον. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἔννοια τοῦ Κράτους εἶναι ὅτι εἶναι ὁργανισμὸς αἰώνιος, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ διὰ τῆς συνδέσεως τῶν διαφόρων γενεῶν ἀποτελεῖ ἓνα συνεχῆ ποταμόν.

Τὸ κράτος εἶναι ἡ ὑπερατομικὴ κοινότης, ἡ ἀνωτάτη, βαθμὶς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, εἶναι δὲ πολιτικὴ ὁργάνωσις ἡ ὁποία δρᾷ ὡς διοικήσεις καὶ ὡς νομοθέτης καὶ ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ πολλαπλὴν ἀποστολήν, κυρίως δὲ νὰ ἐξασφαλιῇ τὴν ἠθικὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν οἰκονομικὴν εὐημερίαν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ καλλιεργῇ τὰ ἔθνικα καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη καὶ ἐν γένει νὰ ἐξυπηρετῇ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ. Οὕτω τὸ Κράτος τηρεῖ τὴν ἀσφάλειαν, ἀπονέμει τὴν δικαιοσύνην, ἔχει εἰς χεῖρας του τὴν ἄμυναν τοῦ ἔθνικοῦ ἐδάφους, συντηρεῖ τὰ μορφωτικὰ Ἰδρύματα, Κοινωνικῆς Προνοίας κ.ο.κ.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῶν σκοπῶν τοῦ σημερινοῦ Κράτους σημαντικὴν θέσιν κατέχει ἡ ἄσκησης οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σύνολον τῶν μέτρων διὰ τῶν ὁποίων τὸ κράτος ἐξασφαλίζει τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ οἰκονομικὰ μέσα καὶ ἐπιδρᾷ ἐν γένει ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Τὸ κράτος κάμνει οἰκονομικὴν πολιτικὴν, εἴτε ἀμέσως διὰ τῆς νομοθεσίας καὶ διοικήσεως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν διαφόρων ὁργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἰκονομικαὶ ἢ διοικητικαὶ μονάδες με ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν μεταβιβάζει εἰς αὐτοὺς ὁ Κράτος. Μὲ ἓνα λόγον τὸ Κράτος, τοῦ ὁποίου τὸ καθήκον εἶναι ἡ κάλυψις τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν, χρειάζεται τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητα οἰκονομικὰ μέσα καὶ κάμνει οἰκονομικὴν πολιτικὴν διὰ τῶν γενικῶν αὐτοῦ μέτρων καὶ διὰ τῆς δημοσιονομικῆς αὐτοῦ δράσεως.

Τὸ Κράτος θὰ προσπορισθῇ τὰ οἰκονομικὰ μέσα, εἴτε μετὰ τὴν φορολογικὴν κυριαρχίαν πού ἔχει διὰ τῆς ἐπιβολῆς φορολογίας εἰς τὰ φυσικὰ ἄτομα καὶ τὰ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, εἴτε μετὰ τὴν ἰδίαν του οἰκονομικὴν δρᾶσιν διὰ κρατικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς περιουσίας του εἴτε, τέλος, διὰ κρατικῶν δανείων.

1. Βλέπε Δημοσίαν Οἰκονομικὴν Ἀθανασίου Σμπαροῦνη, Τόμος α', Εἰσαγωγή, σελίς 6 κ. ἐξῆς.

Εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν φορολογικῶν τὸ Κράτος δὲν ἔχει κανένα περιορισμὸν εἰμὴ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν σκοπιμότητα ἢ φιλοσοφικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχάς. Πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι πλὴν αὐτοῦ τὸ Κράτος εἰς πολλὰς περιπτώσεις κατέρχεται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα ὡς ἀπλοῦς ἐπιχειρηματίας, συναλλάσσεται δηλαδὴ μὲ τὰ ἄτομα μὲ βάσιν τὴν ἐλευθέρην συναλλαγὴν.

Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως καθ' ἣν τὸ Κράτος κατέρχεται καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας ἀποβλέπει κυρίως εἰς γενικοὺς πολιτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς σκοποὺς καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς ἐπικέρδειαν. Τοῦτο δὲ τὸ κάμνει ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις καὶ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, διότι εἶναι σκοπιμώτερον διὰ τὸ σύνολον νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἴδιον εἰς χεῖρας τοῦ λ.χ. ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας παρὰ νὰ ἀφήσῃ αὐτάς εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν. Καὶ πέραν αὐτοῦ τὸ σημερινὸν Κράτος εὐρίσκεται συχνὰ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατέρχεται εἰς τὸν ἀτομικὸν ἐπιχειρηματικὸν τομέα, διὰ διαφόρους μὴ οἰκονομικοὺς λόγους, ὡς ἐπιστημονικοὺς (ἐργαστήρια), κοινωνικοὺς (νοσοκομεῖα), στρατιωτικοὺς (πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις), συγκοινωνιακὰ ἔργα κλπ. εἴτε ἐπειδὴ αὐταὶ δὲν ἐμφανίζουσιν ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἐπιχειρηματίας καὶ ὅμως εἶναι κατὰ κανόνα ἀπαραίτητοι, εἴτε διὰ λόγους ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, εἴτε ὑγείας τοῦ λαοῦ κλπ. Ἀλλὰ εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς τὸ Κράτος δρᾷ βάσει τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ (βάσει νόμου) καὶ παρέχει τὰς ὑπηρεσίας ὅχι ἀποκλειστικὰ σύμφωνα πρὸς τὰ ὀφέλη τὰ ὑποῖα ἕκαστος τῶν πολιτῶν ἀποκομίζει ἐκ τῆς κρατικῆς δράσεως, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν κέρδους, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν ἀρχῶν, λ.χ. τῆς φορολογικῆς αὐτῶν ἱκανότητος, ἢ ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων φιλοσοφικῶν ἀρχῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν σκοπῶν.

### β') Ἀρχαία ἐποχή

Ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία εἶναι συνάρτησις τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἐξέλιξις καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι διάφορον καὶ ἀνάλογον πρὸς τοὺς κυριωτέρους παράγοντας πού συνιστοῦν τὸν κοινωνικὸν βίον, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν, τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν, τὴν χαρακτῆρα τῆς οἰκονομίας κ.ο.κ.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἐξέλιξις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ὑπῆρξε διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ παρουσιάζει σημαντικὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε πνευματικῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα λόγῳ τοῦ ὑψηλοῦ πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία ἦτο ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, ἡ δημοσιονομικὴ ὅμως ὀργάνωσις τοῦ Κράτους ἦτο ἀπλὴ καὶ ὑπῆρξεν ἡνωμένη μὲ τὰς ἄλλας κρατικὰς ἐνεργείας. Ἐπειδὴ ὁ τύπος τοῦ πολιτεύματος ἦτο ἄμεσος δημοκρατία καὶ τὸ Κράτος κράτος-πόλις, δὲν ὑπῆρχον εἰδικαὶ δημοσιονομικαὶ ὑπηρεσίαι, ἀλλὰ οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἦσαν ταυτοχρόνως πολιτικά, στρατιωτικά καὶ διοικητικά ἀρχαί. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία δὲν ἦτο

ἀνεπτυγμένη. Αὕτη πράγματι ἦτο χρηματικὴ καὶ εἶχε ἕνα σχεδὸν πλήρες σύστημα ἀμέσων (ἢ λεγομένην τίμησιν καὶ αἱ διάφοροι εἰσφοραὶ ὡς γυμνασιαρχίαι κ.τ.λ.) καθὼς καὶ ἐμμέσων (ὡς διαπύλιν, ἐλλιμένεια τέλη κ.τ.λ.).

Εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἐπίσης ὑπῆρξεν ἀνεπτυγμένη καὶ τοῦτο ὠφέλειτο. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἰς τὰς μεγάλας ἀνάγκας τῶν Ρωμαίων διὰ στρατιωτικὰς δαπάνας, ἐκτέλεσιν ἔργων, δαπάνας διὰ δημόσια θεάματα κλπ.

### γ') Βυζάντιον καὶ Μεσαιών

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὅποτε παρετηρήθη μεγαλύτερα ἀνταλλακτικὴ οἰκονομία καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον, ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀπέβη πολυπλοκιωτέρα καὶ ἀπετέλεσεν εἰδικὸν τμήμα τῆς κρατικῆς δράσεως. Κατὰ τὴν περιόδον τοῦ Φεουδαρχισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπεκράτει ἡ Φυσικὴ Οἰκονομία καὶ ἡ ἀποκέντρωσις, ὁ τομεὺς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἦτο πολὺ περιορισμένος κατὰ τὸ τέλος ὅμως αὐτοῦ καὶ κυρίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Νέου Κόσμου ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται καὶ νὰ συγκεντρῶνῃ τὸ ἐνδιαφέρον εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Κατ' ἐξάρεσιν χρηματικὴ Οἰκονομία ἐπεκράτει καὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἰς τὰς εἰσφοράς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ εἰς μερικὰ κράτη-πόλεις καὶ ἐμπορικὰς Δημοκρατίας τῆς Δύσεως (Βενετίαν, Γένουαν κ.τ.λ.).

Αἱ ἐπικρατοῦσαι ἐπὶ τοῦ Φεουδαρχισμοῦ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἦσαν αἱ λεγόμεναι πατριμονιακαί, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι κράτος καὶ ἡγεμόν αὐτοῦ εἶναι ταυτόσημοι ἔννοια· ἡ συνέπεια αὐτοῦ ἦτο ὅτι ὁ ἡγεμὼν εἶχεν ἐπὶ τοῦ κρατικοῦ ἐδάφους, ὅχι μόνον τὴν ἐξουσίαν (imperium) ὅπως ἔχει σήμερον, ἀλλὰ καὶ τὴν κυριότητα (domanium). Αἱ κρατικαὶ πρόσδοι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀπετελοῦντο ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγα νομήματα (regalia) κυρίως ἀπὸ τὰς προσόδους τῶν κρατικῶν γαιῶν, δασῶν κ.τ.λ. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ Δημοσία Οἰκονομία—εἶναι ἡ λεγομένη Κτηματικὴ Οἰκονομία—ἦτο μᾶλλον περιορισμένη καὶ διοικητικὴ τέχνη, ἐπιστημονικῶς δὲ ἀπετέλει ἕνα τμήμα τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου, δηλ. περιορίζετο εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κρατικῶν ἐσόδων. Εἰς πολλὰς ὅμως χώρας καὶ κυρίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, ἐκτὸς τῶν νομημάτων ἀρχίζει παραλλήλως καὶ ἡ ἐμφάνισις τῶν φόρων, κατόπιν συμφωνίας μεταξὺ τοῦ ἀπολύτου μονάρχου καὶ τῶν λεγομένων συντεπν χνικῶν τάξεων, ἦτοι τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀργότερον μετὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἀρχίζει ἡ ἐμφάνισις μιᾶς ὑποτυπώδους φορολογικῆς, δημοσίας οἰκονομίας. Κυρίως ὅμως μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν πολιτευμάτων καὶ τὴν αὐξήσιν τῶν κρατικῶν ἐσόδων δημιουργεῖται ἡ λεγομένη Φορολογικὴ Δημοσία Οἰκονομία, τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν ἐσόδων τῆς ὁποίας δηλ. ἀποτελεῖται ἀπὸ φόρους. Ἡ Δημοσία δὲ Οἰκονομία ἀπετέλεσε τμήμα τῆς Οἰκονομίας

κῆς Ἐπιστήμης, ἐθεωρεῖτο ὅμως μᾶλλον ὡς ἓνα σύνολον τεχνικῶν γνώσεων ἥτο δηλ. ἡ τέχνη τῆς ἐξισώσεως μεταξὺ τῶν ἐξόδων καὶ τῶν ἐσόδων. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἥτο μόνον ταμειευτικός, ἥτοι ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μόνον τῶν οἰκονομικῶν μέσων ποῦ ἄτινα ἀπαραίτητα πρὸς κάλυψιν τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν.

#### δ') Νεωτέρα περίοδος

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ὅμως ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅποτε συνετελέσθη ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ἐπῆλθε διάφορος κοινωνικὴ σύνθεσις τοῦ λαοῦ, οἱ σκοποὶ τοῦ Κράτους μετεβλήθησαν ἄρδην καὶ συνεπείᾳ αὐτοῦ καὶ μεταβολῇ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Ἀλματώδης ὅμως ἐξέλιξις αὐτῆς ἐσημειώθη κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίαις καὶ ἰδιαιτέρως συνεπείᾳ τῶν δύο τελευταίων παγκοσμίων πολέμων. Τὸ σημερινὸν Κράτος εἶναι Κοινωνικόν-Πολιτιστικὸν καὶ ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀπέβη ἐν τῶν σπουδαιότερων αὐτοῦ ὀργάνων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του. Οὕτω καὶ τὸ πεδίον τῆς ἐπιστήμης μας ἐγένετο πολὺ εὐρύτερον καὶ αὕτη ἀπετέλεσε σημαντικὸν οἰκονομικὸν κλάδον ταυτοχρόνως δὲ ἔγινε ἐν σπουδαῖον ὄργανον τῆς γενικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους.

Σήμερον ἡ Ἰδιωτικὴ καὶ ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι πλήρως συνυφασμέναι καὶ δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἡ μία χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Πρέπει καὶ αἱ δύο νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀλληλοεξάρτησιν, διότι τότε μόνον δημιουργοῦνται αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν πληρεστέραν κάλυψιν τῶν ἀτομικῶν καὶ τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν μιᾶς λαϊκῆς ἐνότητος καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ γενικὴ ἐξύψωσις αὐτῆς. Λέγομεν ὅτι αἱ δύο οἰκονομίαι εἶναι συνδεδεμέναι, ὅχι μόνον διότι ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν Ἰδιωτικὴν τὰ ἀπαραίτητα εἰς αὐτὴν οἰκονομικὰ μέσα, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Δημοσία Οἰκονομία θὰ ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν Ἰδιωτικὴν, ἂν δηλαδὴ αὕτη ἐκάλυπτε ἐξ ὀλοκλήρου τὰς ἀνάγκης της, λ.χ., διὰ τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων, πάλιν αὕτη δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι τόσον πλήρως συνυφασμένη μὲ τὴν Ἰδιωτικὴν καὶ τὸ σύνολον τῶν Ἰδιωτικῶν, ἥτοι τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομίαν, καὶ κατέστη τῶρα τόσον σημαντικὸν κρατικὸν ὄργανον, ὥστε ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς τελευταίας ὑπὸ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας νὰ θεωρῆται ὡς ἓνας ἐκ τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τῆς Δημοσιονομικῆς δράσεως.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 50ῡ

#### ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Πράγματι ὁ σκοπὸς τοῦ σημερινοῦ Κράτους εἶναι, ἐκτὸς τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἐναντι ἐξωτερικῶν κινδύνων, τῆς τηρήσεως

τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, ἡ οἰκονομικὴ εὐημερία καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος κλπ. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι κατὰ πρῶτον μία οἰκονομικὴ μονάς, ἐπειδὴ ἐπιδιώκει οἰκονομικοὺς σκοποὺς καὶ ὡς ἐκ τούτου φέρει τὸν γενικὸν οἰκονομικὸν χαρακτῆρα, εἶναι δὲ μία μονάς τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν. Οἱ σκοποὶ δὲ τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει αὕτη δύνανται νὰ συνοψισθῶν ὡς ἀκολούθως :

Αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ ἐξεύρῃ τὰ ἀπαραίτητα, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν κρατικῶν καθηκόντων, οἰκονομικὰ μέσα βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, ἥτοι ἡ ἀφαιρέσεις αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν νὰ ἀποτελῇ διὰ τὴν Δημοσίαν τὴν μικροτέραν δυνατὴν θυσίαν, λόγου χάριν σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα τῆς εὐθηνίας τοῦ φόρου.

Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς φορεῖς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὅπως εἶναι τὰ ὁμόσπονδα κράτη, δῆμοι καὶ κοινότητες καὶ ἐν γένει τοὺς ὁργανισμοὺς δημοσίου δικαίου οὗτινες ἐπιδιώκουν τὴν κάλυψιν συλλογικῶν ἀναγκῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ φορολογικὴ κυριαρχία αὐτῶν δὲν πηγάζει ἐξ ἰδίου δικαίου ἀλλ' εἶναι παράγωγος.

Καθὼς ἤδη ἐλέχθη, τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν λοιπῶν φορέων τῆς κρατικῆς ἐξουσίας πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαραιτήτων οἰκονομικῶν μέσων διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν, διαχειρίσιν καὶ χρησιμοποίησιν αὐτῶν, ἢ ἄλλως τὴν δημοσιονομικὴν δρᾶσιν, ὡς ἀποκαλοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, ὀνομάζομεν Δημοσίαν Οἰκονομίαν. Αὕτη δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὸ Κράτος οἰκονομικῶν μέσων, ἀλλὰ ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως καὶ ὄργανον τῆς γενικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους. Οἱ σκοποὶ τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει τὸ σημερινὸν κράτος δὲν περιορίζονται μόνον, ὡς συνέβαινε παλαιότερον, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν βασικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ὡς εἶναι ἡ ἀσφάλεια, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, ἡ ἀπονομὴ δικαιοσύνης κλπ., ἀλλὰ εἶναι εὐρύ-τεροι, ἡθικοί, πνευματικοί, κοινωνικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ σκοποί. Εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς εὐρυτάτης αὐτῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποτελεῖ σημαντικὸν ὄργανον. Τὸ Κράτος ἀσχεῖ τὴν δημοσιονομικὴν του δρᾶσιν διὰ τῶν ὀργάνων του καὶ διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Μὲ ἄλλους λόγους ἔχομεν διὰ ἓνα λαὸν μὲν ἅψ' ἑνὸς οἰκονομικὰ βάρη (φορολογίαν) καὶ ἅψ' ἑτέρου συλλογικὴν ὠφέλειαν αὐτοῦ, διὰ δὲ τὸ Κράτος ἔξοδα καὶ ἔσοδα. Ἡ σύγκρισις καὶ ἡ ὀρθὴ σχέσις μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ἀντιθέτων ἑννοιῶν μᾶς δίδει τὸ μέτρον διὰ τὴν δημοσιονομικὴν δρᾶσιν τοῦ Κράτους.

Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον νὰ λάβῃ χώραν ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν ἐξόδων καὶ τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους εἰς ἓνα γενικὸν δημοσιονομικὸν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον καλεῖται προϋπολογισμός. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ προϋπολο-

γισμοῦ εἶναι ἡ ἀλληλοεξάρτησις τῶν διαφόρων αὐτοῦ κονδυλίων καὶ τὸ ἀδιάσπαστον αὐτῶν εἰς ἓνα ἐνιαῖον σύνολον μὲ τελεολογικὴν διαμόρφωσιν. καὶ ὅσον ὅλα τὰ κατ' ἰδίαν αὐτοῦ μέρη πρέπει νὰ εἶναι ὑποτεταγμένα εἰς ἓνα τελικὸν σκοπὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ μεγίστη κοινωνικὴ ὠφέλεια. Πράγματι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι ἡ ἐπίτευξις τῆς μεγίστης ὠφελείας διὰ τὸ σύνολον.

Ἐρωτᾶται βεβαίως, ποία εἶναι συγκεκριμένως ἡ μεγίστη ὠφέλεια; Τὰ κριτήρια εἶναι διάφορα βάσει τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων αἵτινες ἐπικρατοῦν ἐκάστοτε ἢ τῶν διαφόρων πολιτικῶν προγραμμάτων καὶ ἰδιαιτέρως εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς οικονομικῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτεύματος. Γενικὰ δυνάμεθα νὰ εἴπομεν ὅτι διὰ τὸ σημερινὸν κράτος τὸ κριτήριον εἶναι : α) πολιτικόν, ἥτοι ἡ ἐθνικὴ, ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ, β) οικονομικόν, ἥτοι ἡ ποσοτικὴ καὶ ποιοτικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, γ) κοινωνικόν-πολιτιστικόν, ἥτοι ἡ ἐπίτευξις τῆς μεγίστης δυνατῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος καὶ συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ εἰς τὰ σημερινὰ πολιτιστικὰ ἀγαθὰ. Συνεπῶς τὰ κριτήρια διαφέρουν κατὰ χρόνον καὶ τόπον, καὶ ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν κρατικῶν σκοπῶν, ἀποτελοῦν τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τῆς πολιτικῆς, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ πραγματοποιήσις τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν προϋποθέτει ὑπαρξὴν οικονομικῶν μέσων, συνεπῶς τὸ Κράτος εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ ἀναπτύξῃ οικονομικὴν δραστηριότητα. Καθὼς ἀνερρέαμεν, τὸ Κράτος ἐξευρίσκει τὰ οικονομικὰ μέσα ἅτινα τοῦ χρειάζονται, εἴτε ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας καὶ τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε διὰ φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν φυσικῶν προσώπων (ἀτόμων) ἢ νομικῶν ἰδιωτικῶν τοιούτων (ἐκπαιδευτικῶν κ.τ.λ.).

Ἐπίσης, ἐπειδὴ τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους εἶναι περιορισμένα καὶ αἱ ἀνάγκαι αὐτοῦ ἀπεριόριστοι, ἡ Δημοσία Οἰκονομία πρέπει νὰ ἐνχρμόνησῃ τὰ ἔξοδα αὐτῆς πρὸς τὰ ἔσοδα.

Ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος ὅμως τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἡ οικονομικὴ ἀρχὴ εἶναι διάφορος καὶ ἀπαιτεῖ ὅχι μόνον ὅπως ἡ φορολογία εἶναι καὶ διὰ τὸν φορολογούμενον λ.χ. ἡ μικροτέρα δυνατὴ θυσία, ἀλλὰ ὅπως καὶ διὰ τῆς δικαιοτέρας κατανομῆς τῆς θυσίας μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν φορολογουμένων, δηλονότι ὅχι μὲ ἀναλογικὴν ἀλλὰ μὲ προοδευτικὴν φορολογίαν καὶ μὲ ἀφορολόγητον τὸ ἐλάχιστον ὄριον συντηρήσεως κλπ., ἐπιτευχθῇ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη.

Ὡς πρὸς τὰ ἔξοδα τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ὅπως διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν ἐπιτύχῃ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν κάλυψιν τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν καὶ κοινωνικὴν ὠφέλειαν.

## ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΣΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

## α') Γενικαὶ παρατηρήσεις

Συνεπῶς τίθεται τὸ ἐρώτημα, βάσει ποίων κριτηρίων θὰ λάβῃ χώραν ὁ καθορισμὸς τῶν κρατικῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων. δηλαδή τὰ κριτήρια θὰ εἶναι οἰκονομικὰ ἢ πολιτικὰ, καὶ εἰς περίπτωσιν ἀντιθέσεως μεταξὺ οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπὶ τοῦ βασικκοῦ αὐτοῦ θέματος κριτηρίων ποῖα θὰ ἔχουν τὴν προτεραιότητα;

Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἀκόλουθα :

Ἡ Δημοσία Οἰκονομία ὀφείλει τὴν δημιουργίαν τῆς εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ Κράτους νὰ ἐξεύρῃ τὰ μέσα πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ Κοινωνικοῦ βίου ἐν γένει. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ δρᾶσις αὐτῆς ἀρχίζει μὲ τὴν κατὰστρωσιν τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον σκοπὸν αὐτῆς. Τὸ σημερινόν ὅμως Κράτος εἶναι κράτος δικαίου, κοινωνικὸν καὶ πολιτιστικόν, τὰ καθήκοντα δὲ αὐτοῦ εἶναι, ὡς ἀνεξέρετα ἀνωτέρω, ἡ ἠθική, ἡ πνευματική, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὑποίων τὸ Κράτος εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ ἀσκήσῃ δημοσιονομικὴν δρᾶσιν. Εἰς μίαν τόσον εὐρεῖαν ἀποστολὴν ἣν ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ Κράτος θὰ ἦτο ἀκατανόητον ἐὰν ἀπέφρουγε νὰ κάμῃ χρῆσιν, διὰ τοὺς σκοποὺς του οὗς ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ, καὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, λ.χ. νὰ χρησιμοποιεῖται ταυτοχρόνως τὴν φορολογίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας (διὰ τῆς δασμολογικῆς προστασίας), νὰ υποβοηθήσῃ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον (διὰ μειώσεως τῆς φορολογίας τῶν ἐξαγωγικῶν εἰδῶν) κλπ.

Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς φορεῖς παρὰ τῶν κρατικῆς ἐξουσίας, ὅπως εἶναι τὰ Ὁμόσπονδα Κράτη, Δῆμοι, Κοινότητες, Κοινωνικά Ἰδρύματα κλπ.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἐπιτυγχάνεται πληρέστερον ὅσον ὑψηλότερος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ πορισμοῦ τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἡ κατανομή τῶν δαπανῶν πρὸς κάλυψιν τῶν πλείν ἀναγκῶν καὶ πλείν ὠφελίμων ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία συνεπῶς ἔχει νὰ συγκρίνῃ τὴν ὠφέλειαν ἢ ὁποῖα προκύπτει ἐκ τῆς κρατικῆς δράσεως μὲ τὴν θυσίαν ἣν συνεπάγεται ἡ φορολογία εἰς τὰ ἄτομα.

Μὲ ἄλλους λόγους ἡ κυριώτερα φροντίς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι ἡ ἐξευρέσις τῆς ὀρθῆς σχέσεως, μεταξὺ ἀφ' ἐνὸς τῶν κοινωνικῶν ὠφελειῶν αἵτινες προκύπτουν ἐξ αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου τοῦ φορολογικοῦ βάρους ποὺ ἐπιβάλλει εἰς τὰς καὶ ἑκάστα οἰκονομικὰ μονάδας. Ἡ ἄλλως, πρέπει νὰ ἐξεύρῃ ἐκείνας τὰς φορολογικὰς ἐπιβαρύνσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν μικροτέραν δυνατὴν θυσίαν διὰ τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομίαν καὶ διὰ τῶν ὑποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ μεγαλύτερα δυνατὴ ὠφέλεια δι' αὐτήν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη προ-

κρίπτει ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ὡς οἰκονομίας, δηλ. μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὀρᾷ σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀρχήν.

Ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτοῦ, λόγῳ τῆς μεγάλῃς ἀποστολῆς τοῦ Κράτους ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ὄργανον πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν οὓς ἐπιδιώκει τοῦτο. Αὕτη εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις ἐν γένει τῶν κρατικῶν σκοπῶν, ἡ λεγομένη ἀρχὴ τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας.

Εἰς τὸ σημερινὸν Κράτος ἡ ἐξεύρεσις τῆς ὀρθῆς αὐτῆς σχέσεως μεταξὺ κρατικῶν δαπανῶν, καὶ ἐσόδων εἶναι ἔργον λίαν δυσχερές καὶ προϋποθέτει ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑψίστην πολιτικὴν ἱκανότητα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ ὀρθὴ αὕτη σχέσις θὰ ἐξευρεθῇ βάσει οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν κριτηρίων. Τὴν ἀποκρυστάλλωσιν ὅλων αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν ἀποτελεῖ ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν ἐξίωσιν μεταξὺ τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων καὶ τοῦ συστήματος τῶν ἐσόδων. Λέγοντες τοῦτο ἐννοοῦμεν : α) τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀπολύτου ὕψους, β) τὴν προτεραιότητα τῶν διαφόρων ἐξόδων καὶ ἐσόδων, γ) καὶ τὴν ἐπίτευξιν, εἰς ἕκαστον σκέλος πρὸς τὸ σύνολον καὶ ἐνὸς ἑκάστου τῶν σκελῶν πρὸς τὸ ἄλλο, τῆς μεγαλύτερας δυνατῆς ὀργανικῆς ἐνότητος. Οὕτω ἐπιτυγχάνεται ὁ δυναμισμὸς τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

### β) Τὰ κριτήρια τῶν ἐξόδων

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν ἡ ὀργάνωσις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἦτο ἀπλῆ, καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς ἦτο σχεδὸν μόνον οἰκονομικὸς καὶ δὴ καταναλωτικὸς. Ἡ περαιτέρω αὐτοῦ συνέπεια ἦτο ὅτι ὁ καθορισμὸς τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων ἦτο μᾶλλον πολιτικὸς καὶ ὁ τῶν ἐσόδων καθαρὸς οἰκονομικὸς, καὶ δὴ ταμειυτικὸς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἀποστολὴ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἦτο νὰ ἐξεύρῃ μόνον τὰ ἔσοδα. Ἀντιθέτως ὁ καθορισμὸς τῶν ἐξόδων ἦτο ἀποκλειστικὰ ἔργον πολιτικόν. Τοῦτο ἦτο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ συνέπεια τῆς ἀρχῆς τοῦ Οἰκονομικοῦ Φιλελευθερισμοῦ, ὅτι αἱ κρατικαὶ δαπάναι ἔχουν χαρακτῆρα καθαρῶς καταναλωτικόν, καθὼς καὶ ὅτι ὅσον ὀλιγώτερον τὸ Κράτος ἐπεμβαίνει εἰς τὴν Οἰκονομίαν τόσον τὸ καλύτερον δι' αὐτήν, διότι ὁ φόρος εἶναι κάτι κακόν. Εἰς τὴν σημερινὴν ὅμως ὑψηλὴν πολιτικοκοινωνικὴν τεχνικὴν σύνθεσιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἡ Δημοσία Οἰκονομία δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι περιορισμένη, δηλαδὴ μόνον ταμειυτικὴ, καὶ δὲν εἶναι μόνον καταναλωτικὴ, ἀλλὰ εἶναι καὶ παραγωγικὴ, καὶ δὴ ὅχι μόνον παράγει οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἔχουν μεγαλύτεραν ἀξίαν ἀπὸ τὰ ὑλικά, διότι αὐτὰ συνιστοῦν τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ κρατοῦσα σήμερον ἀρχὴ εἶναι, ὅτι ὁ καθορισμὸς τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἔργον πολιτικόν καὶ κατὰ δεύτερον οἰκονομικόν, ἥτοι ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πολιτικῆς, ταυτοχρόνως ὅμως ἀποτελεῖ καὶ θέμα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης.

Συνεπῶς ἡ κατάρτισις τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων πρέπει νὰ λάβῃ χώραν κυρίως βάσει πολιτικῶν κριτηρίων διότι, ἐὰν ἐστηρίζετο μόνον εἰς τὰ δημοσιονομικά, θὰ παρεγνώριζε τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ. Τὸ Κράτος εἶναι πρῶτον ἠθικὸν ὄργανον καὶ ἀποβλέπει κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, εἰς τὴν ἠθικὴν τελέωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Συνεπῶς ἡ πολιτικὴ ἔχει τὴν προτεραιότητα ἔναντι τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μέσον καὶ ὄχι ὁ σκοπός. Ὁ καθορισμὸς τῶν κρατικῶν ἐξόδων, εἰς τὸ ἀπόλυτον ὕψος καὶ εἰς τὴν προτεραιότητα αὐτῶν πραγματοποιεῖ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κράτους ἡ ὁποία εἶναι ἀποτέλεσμα φιλοσοφικῶν ἀρχῶν καὶ πολιτικῶν προγραμμάτων. Λέγομεν φιλοσοφικῶν διότι ἡ πολιτικὴ εἶναι κοσμοθεωρία καὶ ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω<sup>1</sup> προϋποθέτει ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων πολλὰς ἱκανότητες.

Συνεπῶς ἡ αὐξήσις ἢ ἡ ἐλάττωσις τῶν κρατικῶν δαπανῶν συνεπάγεται ἐπέκτασιν ἢ περιορισμὸν τῶν καθηκόντων τοῦ Κράτους καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ. Ὑπάρχουν σκοποὶ τοῦ Κράτους ἀντικείμενον τῆς γενικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ. Ὑπάρχουν σκοποὶ τοῦ Κράτους οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἐπιτευχθῶν μετὰ πᾶσαν θυσίαν, συνεπῶς δὲν δύνανται νὰ κριθοῦν μόνον βάσει δημοσιονομικῶν κριτηρίων καὶ ὑπόκεινται διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὴν κρίσιν ὁλοκληροῦ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπ' αὐτοῦ ἰσχύει τὸ γενικὸν μέτρον ὅτι πρέπει νὰ προκριθῶν ἐκ τῶν κρατικῶν δαπάνων ὅσαι ἔχουν τὴν μεγαλύτεραν κοινωνικὴν ὠφέλειαν ἢ εἶναι αἱ πλέον ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Κράτους. Κατὰ δεῦτερον λόγον ὅμως ὁ καθορισμὸς τοῦ ὕψους τῶν ἐξόδων καὶ ἡ σειρὰ αὐτῶν εἶναι καὶ δημοσιονομικὸν ζήτημα.

Ἴδου διὰ ποῖον λόγον:

Καθὼς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, εἶναι βασικὴ ἡ ἀρχή, ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι ἡ τέχνη τῆς ἐναρμονίσεως τῶν ἐξόδων πρὸς τὰ ἔσοδα. Ἡ δημοσιονομικὴ δὲ δρᾶσις ἀρχίζει μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαρτίτητα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν καὶ τελειώνει μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τοῦτο ἐσόδων. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῶν ἐξόδων καὶ ἐκ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν αὐτῶν. Ὑπάρχουν φορολογικὰ ὄρια, ἡ ὑπερβάσις τῶν ὁποίων ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν καταστροφὴν τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας καὶ φυσικὰ τὴν στείρευσιν τῶν πηγῶν τῆς Δημοσίας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπλοῦς θεατὴς εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἐξόδων. Δέον νὰ προστεθῇ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἰσχύει ἕνας γενικὸς κανὼν, δὲν δυνάμεθα δηλ. νὰ εἴπωμεν a priori ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία δὲν πρέπει νὰ ἀπορροφᾷ περισσύτερον ἀπὸ τὸ τὰδε ποσοστὸν τοῦ Ἑθνικοῦ εἰσδήματος, καθ' ὅσον ἐκάστη οἰκονομία ἔχει ἴδιον ἔθνικόν χαρακτῆρα, ὑπάρχουν πτωχαὶ καὶ πλούσιοι γῶραι, γῶραι μετὰ μεγάλους καὶ μικροὺς πληθυ-

1. Βλέπε κατωτέρω σελίδα 322 κ.έ.

σμούς, γῶραι ἀνεπτυγμένοι καὶ μὴ, γῶραι μὲ προηγμένον φορολογικὸν σύστημα, ἄλλαι μὲ ἀντικεινωνικὸν κλπ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ ἴδιον ὕψος φορολογίας, λ.χ. 30% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, δύνανται εἰς μίαν χώραν μὲ ὑψηλὸν εἰσόδημα λ.χ. τὴν Μεγ. Βρετανίαν νὰ εἶναι ἐλαφρὸν καὶ εἰς ἄλλην νὰ εἶναι ἔλως διάφορον, λ.χ. εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣ ὁποία εἶναι πτωχή. Θὰ εἶναι βάρυ. Ὁμοίως εἰς μίαν μὲ ὀρθὴν καὶ κοινωνικὸν φορολογικὸν σύστημα, εἰς ἄλλην μὲ ἀντισοικονομικὸν καὶ ἀντικεινωνικὸν κλπ. Πλὴν αὐτοῦ ὑπάρχουν διάφοροι κατηγορίαι τῶν ἐξόδων ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζουν σημαντικαὶ δημοσιονομικαὶ συνέπειαι. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ διάκρισις μεταξὺ τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων δαπανῶν προσδιορίζει διάφορον τρόπον καλύψεως αὐτῶν, ἥτοι διὰ φορολογίας ἢ διὰ δανείων, καθὼς καὶ ὅτι ἐκ τῆς διακρίσεως τῶν δαπανῶν εἰς ἀναγκάσις, ὠφελίμους, παραγωγικάς, ἀποδοτικάς κλπ. πηγάζουν ἄμεσοι διάφοροι δημοσιονομικαὶ συνέπειαι. Αἱ δαπάναι τοῦ Κράτους ἀσκούν πολλαπλὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκονομίας, συνεπῶς ἐπηρεάζουν ἀμέσως καὶ ἐμμέσως τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν. Οὕτω αἱ ἀποδοτικαὶ δαπάναι—ἐκείναι αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζουν τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ καταβληθέντος ὑπὸ τοῦ κράτους κεφαλαίου πρὸς κάλυψιν τῆς ἀνάγκης—δύνανται νὰ αὐξηθοῦν ἀκινδύνως, ἀντιθέτως αἱ ἀπλῶς ὠφελίμοι ἢ πολυτελεῖς κλπ. Αἱ τακτικαὶ δαπάναι πρέπει, δι' εὐνοήτους λόγους, νὰ ἀντικρύζονται μὲ τακτικὰ ἔσοδα καὶ ὅχι μὲ δάνεια, ἐνῶ αἱ ἐκτακτοὶ δύνανται νὰ καλυφθοῦν καὶ διὰ δανείων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν ἐξόδων εἶναι πολιτικὸν ζήτημα ταυτοχρόνως καὶ δημοσιονομικόν. Ἡ ἐννοια αὐτοῦ εἶναι ὅτι διὰ τὴν ὀρθὴν κατάρτισιν τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων πρέπει νὰ λαμβάνη χώραν ἡ ἐναρμόνισις μεταξὺ τῶν πολιτικῶν καὶ δημοσιονομικῶν χρητηρίων, ἥτοι εἶναι θέμα ὁλοκληύρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὅχι μόνον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

### γ) Τὰ χρητήρια τῶν ἐσόδων

Ἦδη ἔχομεν νὰ ἐξετάσωμεν βάζει ποίων χρητηρίων, ἥτοι πολιτικῶν ἢ δημοσιονομικῶν πρέπει νὰ λάβῃ χώραν ὁ καθορισμὸς τῶν κρατικῶν ἐσόδων ; Εἰδικώτερον ποῖον πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀπλότυον ὕψος τῶν ἐσόδων, ποῖον τὸ ποσοστὸν τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ ἀπορροφᾷ ἡ φορολογία ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, ποῖα εἶναι ἡ καλυτέρα ἐκλογὴ τῶν φορολογικῶν καὶ ἐὰν αἱ δαπάναι πρέπει νὰ καλύπτονται διὰ φόρων ἢ δύνανται νὰ καλύπτονται καὶ διὰ δανείων. Ἀσφαλῶς ὁ καθορισμὸς τοῦ συστήματος τοῦ πορισμοῦ τῶν κρατικῶν ἐσόδων εἶναι πρῶτον δημοσιονομικὸν φαινόμενον, διότι ὀρθότερον εἶναι τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει τοὺς πόρους σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ καλύπτει διαρκῶς τὰ ἔξοδα τοῦ Κράτους. Κατὰ δεύτερον

λόγον εἶναι πολιτικὸν φαινόμενον, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπιδιώκονται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ ἄλλοι σκοποὶ ὡς οἰκονομικοί, κοινωνικοὶ κλπ., διότι, ὡς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι καὶ γενικὸν ὄργανον τῆς κρατικῆς πολιτικῆς.

Ἐπὶ παραδείγματι τὸ Κράτος θέλει νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐγγύρειον βιομηχανίαν, παρέχον εἰς αὐτὴν κεφάλαια μὲ εὐθηνὸν τόκον, ἢ παρὰχωροῦν εὐθηνὰ τιμολόγια κατὰ τὴν μετακίνησιν τῶν προϊόντων αὐτῆς μὲ κρατικούς σιδηροδρόμους. Ἐπίσης διὰ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς ἐπιδιώκει τὴν ἐξίσωσιν καὶ τὴν δικαιοτέραν συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀγαθὰ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων.

Εἶναι φανερόν ὅτι εἰς παρομοίαν περίπτωσιν ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ δὲν δύναται νὰ ἀντιστατεῖται εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτὴν τοῦ Κράτους διὰ βαρεῖας φορολογίας τῆς βιομηχανίας ἢ διὰ τῆς φορολογίας εἰσοδήματος χωρὶς τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἐλάχιστου ὁρίου συντηρήσεως.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον γίνεται δεκτὸν ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν ἐσόδων δὲν εἶναι καθαρὸν δημοσιονομικὸν θέμα, ἀλλ' εἶναι ταυτοχρόνως καὶ πολιτικόν.

#### δ) Συμπέρασμα

Τὸ γενικὸν συμπέρασμα ὑπερ προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι, ἐνῶ διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ συστήματος τῶν ἐσόδων τὸ πρωταρχικὸν κριτήριον εἶναι οἱ ἐπιδιωκόμενοι πολιτικοὶ σκοποὶ καὶ κατὰ δευτέρον λόγον οἱ δημοσιονομικοί, ἀντιθέτως εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἐσόδων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν οἱ δημοσιονομικοὶ καὶ τὴν δευτέραν οἱ πολιτικοί. Ἡ ἔννοια τῆς ἀξιοληψέως αὐτῆς δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ καὶ ἀπόλυτος, ἀλλὰ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ χώραν ἡ σύνθεσις καὶ ἐναρμόνισις τῶν δύο αὐτῶν ἀρχῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἰσχύει ἄλλως τε γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κρατικῆς δράσεως καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ πολιτεύματα ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς συλλογικῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως ὁλοκλήρου. Ἡ περίπτωσις ὅμως τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας χρήζει ἰδιαιτέρας μελέτης ἐπειδὴ—λόγω τῆς φύσεως καὶ τῆς βασικῆς σημασίας διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως—δίδει εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἐξαιρετικὴν ἰσχύον, ἡ ὁποία εἰς πολλὰς περιπτώσεις καθιερώνει τὴν γνωστὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Συνεπῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι : α) Ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαρατήτων πόρων διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν. Ἡ δημοσιονομικὴ θεωρία ὁμοῦ μὲ τὴν περᾶν ὑποδεικνύει τὸ ποσὸν τῆς φορολογίας, τὸν καλῦτερον τρόπον ἐξευρέσεως τῶν πόρων. Ἐὰν οἱ πόροι πρέπη νὰ ἐξευρεθῶν διὰ φορολογίας, τότε θὰ ὑποδείξῃ ποῦται εἶναι αἱ οἰκονομικῶς ὀρθότεραι φορολογίαι, ἐὰν διὰ δανείου, τότε θὰ ὑποδείξῃ ποῦτος εἶναι ὁ συμφερότερος τύπος δανείου. Αἱ ἀρχαὶ αὗται θὰ πρέπη

νά εύρίσκωνται ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὴν γενικὴν πολιτικὴν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τούτων εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν ἐσόδων. β) Σκοπὸς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῶν πόρων αὐτῶν. Ἡ δημοσιονομικὴ θεωρία ὁμοῦ μὲ τὴν πολιτικὴν θὰ ὑποδείξῃ τὸν καλῦτερον τρόπον τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐσόδων ποῖαι δηλ. εἶναι αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι αἵτινες πρέπει νὰ καλυφθοῦν, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν δαπανῶν. Ἐκ τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν ἐξαρτᾶται ἡ ὑπόστασις τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας καὶ τοῦ Κράτους, καθόσον ἐκ τῆς ὠφελίμου ἢ ἀσκόπου δαπάνης ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομία καὶ τὸ Κράτος ἀντλοῦν ὄφελος ἢ ζημιοῦνται, γ) Ἡ διαχείρισις τῶν πόρων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦτο εἶναι ἡ διοίκησις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ ἡ κατάρτισις τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ. Ἐνέχει μεγάλην σημασίαν νὰ γνωρίζωμεν ποῖαι εἶναι αἱ ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ τηροῦνται κατὰ τὴν κατὰ-στρωσιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὡς γνωστὸν ἡ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιότερων δημοσιονομικῶν καὶ ταυτοχρόνως πολιτικῶν γεγονότων, καθόσον εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ἀπεικονίζεται ἐξ ὁλοκλήρου ἡ πολιτικὴ τοῦ Κράτους, καὶ τοῦτο διότι σχεδὸν κάθε πολιτικὴ πράξις προϋποθέτει τὴν κρατικὴν δαπάνην. δ) Ἐπειδὴ ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι καὶ κρατικὸν ὄργανον τὸ περιεχόμενον τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως πρέπει νὰ εὕρισκεται ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, ἥτοι νὰ μὴ ἀντιστρατεύεται, ἀλλὰ νὰ ὑποβοηθῇ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν πού ἐπιδιώκει τὸ Κράτος.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7ον

### Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ἸΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Καθὼς ἀνεφέρμεν ἀνωτέρω<sup>1</sup> ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἐμφανίζει ἱστορικὴν ἐξέλιξιν. Εἶναι λοιπὸν αὐτονόητον ὅτι καὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς—ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ—μεταβάλλεται διαρκῶς.

Ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, ἢ ἄλλως τὸ δημουργικὸν αὐτῆς αἶτιον, εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαραιτήτων εἰς αὐτὴν ἀγαθῶν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς. Ὁμοίως καὶ ἡ ἀρχικὴ κατεύθυνσις ἦν ἡ κυλούμενη ἡ ἐπιστήμη τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ δὲ ἦτο ἡ θεωρία ἢ τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ, ὅπως ἔκαμε καὶ ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομικὴ, πρακτικὴ, ἥτοι ἀπέβλεπεν εἰς πρακτικοὺς σκοποὺς. Μὲ ἄλλους λόγους, διὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἡσχολεῖτο εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἐξεύρισκεν εὐκολώτερα ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τὰ ἀπαραιτήτα εἰς αὐτὴν χρηματικὰ μέσα, ἢ ἀπλῶς ἀγαθὰ, πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ.

1. Σελίς 308 κ.έ.



περί τῆς καταναλωτικῆς ιδιότητος τοῦ φόρου, περί τῆς φορολογίας τοῦ εἰσ-  
δήματος, περί ἀντικαταστάσεως τῶν ἐμμέσων φόρων δι' ἀμέσων φόρων καὶ  
φόρου κληρονομίας κ.ο.κ. Καὶ τοῦτο διότι ὁ σκοπὸς ἐνὸς πλήρους φορολογικοῦ  
συστήματος εἶναι ἡ σύλληψις ἐξ ὁλοκλήρου τῆς παραγωγικότητος τῆς Ἐθνι-  
κῆς Οἰκονομίας, ἥ διότι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ μὴ φορολογῇται ἡ κατανάλωσις,  
ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σημαντικὴν φορολογικὴν πηγὴν κ.ο.κ.

Ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον τῶν δημοσιονομικῶν γνωμῶν τῆς Κλασσικῆς  
Σχολῆς ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον ζωηρότερα ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἀνα-  
λαμβάνει εἰς χεῖρας τῆς τὴν ἐπιστημονικὴν ἡγεσίαν διὰ τὰ θέματα τῆς Δημο-  
σίας Οἰκονομικῆς καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα. Οὕτω πρῶτη ἡ Ρομαντικὴ Σχολή,  
μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς περὶ Κράτους, ὅτι δηλ. τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πνευματικόν  
κεφάλαιον τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι ὁ φόρος τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλει εἰς τοὺς φορολογου-  
μένους εἶναι ὁ τόκος τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὸ Κράτος διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τὴν  
ὁποίαν κάμνει ὅλων τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων, διηύρυνε τὴν στενὴν βάσιν τῆς  
Δημοσίας Οἰκονομίας, τὴν ὁποίαν ἐδέχετο ἡ Κλασσικὴ Σχολή μετὰ τὴν δικαιο-  
λογίαν τοῦ φόρου βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνταλλάγματος. Διὰ πολλοὺς λόγους  
ὅμως ἡ Ρομαντικὴ Σχολή δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀσκήσῃ διαρκῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς  
Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Κυρίως ὅμως ἡ Ἱστορικὴ Σχολή εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία  
μετὰ τὴν ὀργανικὴν τῆς θεωρίαν περὶ Κράτους καὶ μετὰ τὰς ἱστορικὰς δημοσι-  
ονομικὰς αὐτῆς μελέτας ἀνενέωσε, ὅπως ἔκαμε καὶ μετὰ τὴν Πολιτικὴν Οἰκο-  
νομίαν, τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν. Αὕτη ἀντικατέστησε τὰς ἀφρημένους  
δημοσιονομικὰς δοξασίας τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς μετὰ τοὺς ὑπάρχοντας φόρους  
καὶ τοὺς πραγματικοὺς δημοσιονομικοὺς θεσμούς, ἀφ' οὗ προηγουμένων  
καθώρισε, κατόπιν ἐρεῦνης, τὴν ὀρθὴν ἀξίαν ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Κατὰ  
τὴν Ἱστορικὴν Σχολὴν ἡ Δημοσία Οἰκονομία δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἓνας  
περιωρισμένος κατὰ τὸ δυνατόν κλάδος, ἀλλὰ ἓνας μετὰ ἰδίαν ἀρχὰς καὶ πολλοὺς  
σκοποὺς, ἥτοι ἓνα ὄργανον εἰς χεῖρας τοῦ Κράτους. Περιοριζόμεθα νὰ ἀναφέ-  
ρομεν κατωτέρω μόνον τρεῖς ἀπὸ τοὺς πλέον ἀντιπροσωπευτικοὺς συγγραφεῖς  
τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος,

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 80V

### Ο RAU ΚΑΙ Ο ROSCHER ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ (1792-1870) ΚΑΙ 1817-1894

#### 1) Ὁ Rau

Ὡς πρῶτον ἀναφέρομεν τὸν γερμανὸν συγγραφέα Rau (Ράου), ὁ ὁποῖος,  
μολονότι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Ἱστορικὴν Σχολήν, ἀπετέλεσε τὴν γέφυραν  
μεταξὺ Κλασσικῆς καὶ Ἱστορικῆς Σχολῆς. Ὁ Rau εἶναι ὁ ἐκπρόσωπος τῆς  
Κλασσικῆς Σχολῆς καὶ εἶναι ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος, διὰ τοῦ συγγράμματος αὐ-

τοῦ «Ἀρχαί τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς» τοῦ 1832, ἐδημιούργησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς ἀπὸ τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν, τῆς ὁποίας αὕτη ἀπετέλει μέχρι τότε μόνον ἓνα τμῆμα. Ἡ ἀποδέσμευσις αὕτη ἀποτελεῖ σημαντικὸν βῆμα ἐξελιξέως τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Οὗτος, χωρὶς νὰ προσθέσῃ νέας θεωρίας εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, συνέβαλεν αἰσθητῶς, μὲ τὴν σαφύνειαν καὶ τὴν ἀπλότητα ποὺ διακρίνει τὸ ἔργον του, εἰς τὴν προώθησιν τῆς ἐπιστήμης μας καὶ ἰδιαιτέρως ἀπετέλεσε ἀπαράιτητον ἐπιστημονικὸν βοήθημα διὰ τὴν διοίκησιν.

Ὁ Rau πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκεῖνος ὅστις συνεπλήρωσε καὶ ἐτελειοποίησε τὰς ἀρχὰς τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς<sup>1</sup>. Οὗτος κάμνει διάκρισιν τῶν δαπανῶν εἰς ἀναγκαῖας καὶ ὠφελίμους καὶ ἐρευνᾷ τὰς οἰκονομικὰς συνεπείας τῆς ὑπερβολικῆς φορολογίας. Ὡς πρὸς τὸ ὄρθον φορολογικὸν σύστημα νομίζει ὅτι τοῦτο εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον δὲν ὑπόκειται εἰς γενικοὺς κανόνας, ἀλλὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται ὡς κριτήρια ἱστορικὰ καὶ εἰδικά. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Rau θεωρεῖται ὡς συνδετικὸς κρίκος μετὰξὺ τῆς Κλασσικῆς καὶ τῆς Ἱστορικῆς Σχολῆς. Ἀκόμη δέον νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ Wagner, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας Δημοσίας Οἰκονομικῆς, ἤρχισε τὰς δημοσιονομικὰς του ἐρεῦνας ὡς συμπληρωτῆς καὶ ἐπεξεργαστῆς τοῦ συγγράμματος τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας τοῦ Rau<sup>2</sup>. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρομεν κατωτέρω.

Ἡ νέα περίοδος διὰ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην ἐν γένει καὶ διὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν ἄρχεται μὲ τὴν πρώτην Ἱστορικὴν Σχολὴν καὶ δὴ μὲ τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς Wilhelm Roscher. Δύο εἶναι τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τὰ ὁποῖα προσπαθεῖ ἡ περίοδος αὕτη νὰ προωθήσῃ, πρῶτον τὸ φορολογικὸν σύστημα καὶ δεύτερον ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ εἰσοδήματος.

Καθὼς γράφει ὁ Meisel<sup>3</sup>, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἄρχεται νέα περίοδος διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Κατ' αὐτὴν διαμορφοῦται ὁ ἐπιστημονικὸς σκελετὸς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, ἰδίως λαμβάνει χώραν ἡ συστηματοποίησις διὰ τῆς ἀναγωγῆς τῶν εἰδικῶν φαινομένων εἰς γενικοὺς κανόνας. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ αὐτῆς θεωροῦνται τὸ βασικὸν τμῆμα τῆς ἐπιστήμης καὶ περιλαμβάνουν τὸ σύστημα καὶ τὰ δημιουργικὰ αἷτια τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, ἐρευνᾶται δὲ κατ' ἀρχὴν τὸ Κράτος καὶ ἡ Οἰκονομία ἐν σχέσει μὲ τὰς ἀνάγκας τῶν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῶν.

Οἱ κυριώτεροι συγγραφεῖς τῆς περιόδου αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι συνέβαλον περισσότερο εἰς τὴν συστηματοποίησιν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, εἶναι ὁ Wilhelm Roscher, ἀκολουθεῖ ὁ Umpfenbach καὶ τρίτος εἶναι ὁ Lorenz von Stein καὶ ἄλλοι.

1. Βλ. Δημ. Στεφανίδη, Τόμος 2ος, σελ. 328.

2. Βλ. ἰδιαιτέρως Handbuch des Staatsw. Τόμος IV, σελ. 170 κ.ε.

3. Βλ. Handbuch der Finanzwissenschaft, σελ. 256.

## 2) 'Ο Roscher

Ἡ νέα περίοδος τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἄρχεται μετὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς πρώτης Ἱστορικῆς Σχολῆς W. Roscher (Ρόσσερ). Κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἱστορικῆς Σχολῆς καὶ ἐντεῦθεν, ἐν τῶν κυριωτέρων θεμάτων, μετὰ τὸ ὑποῖον ἡσυχολεῖτο ἡ ἐπιστήμη μας, ἦτο ὁ χωρισμὸς τῆς περιουσίας καὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς διαφόρους κατηγορίας καθὼς καὶ ὁ καθορισμὸς αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι φυσικὸν καθ' ὅσον ἡ ἔννοια τοῦ εἰσοδήματος χρησιμεύει εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν ὡς βάσις πρὸς διαμέρφωσιν τοῦ ὀρθοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Αἱ δυσκολίαι πρὸς λύσιν τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ ζητήματος διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἡῤῃξαν μετὰ τὴν βαθμιαίως συντελουμένην ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς ἀπὸ τὰ δόγματα τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς, καὶ ἐν προκειμένῳ ἀπὸ τὴν ἀπλοποιημένην ἔννοιαν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς τριπλῆς προελεύσεως αὐτοῦ, ἥτοι ἀπὸ κεφαλαίου, γῆς καὶ ἐργασίας καὶ τὸν περαιτέρω προσανατολισμὸν τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν τῆς Ἱστορικῆς Σχολῆς.

Ὁ Roscher<sup>1</sup> ἐξέδωκε τῷ 1885 τὸ ἔργον αὐτοῦ «Σύστημα Δημοσίας Οἰκονομικῆς». Τὸ ἔργον τοῦτο διακρίνεται διὰ τὴν ἐκανότητα τοῦ Roscher, νὰ ἐμφανίσῃ τὰ δημιουργικὰ αἵτια τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων μετὰ σαφήνειαν καὶ ἀπλότητα καὶ νὰ τοποθετῇ ἕκαστον τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων εἰς τὴν θέσιν των ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ἓνα διαρκῶς ρέοντα ποταμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9ον

ADOLF WAGNER (1835-1917)

## α) Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ αὐτοῦ (2).

Οὗτος εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Κρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ καὶ ὁ κυριώτερος συγγραφεὺς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἐν γένει.

Ὁ Wagner μολονότι δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἱστορικὴν Σχολήν,<sup>3</sup> ἰδιαίτερώς διότι οὗτος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συστηματοποίησιν τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, αἱ γνώμαι του συμπίπτουν ἐν πολλοῖς πρὸς αὐτήν, ἀκολουθεῖ τὴν ἱστορικὴν μέθοδον, καὶ τὰς ιδίας του ἐργασίας συμπληρῶναι μετὰ λεπτομερῆ ἱστο-

1. Βλ. Handbuch der Staatswiss. IV, σελ. 170. Ἐπίσης Andreae ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 37.

2. Ἀγγ. Ἀγγελόπουλος. Δημοσία Οἰκονομική, σελίς 92. Τοῦ ἰδίου Γενικὴ θεωρία τῆς φορολογίας σελίς 86. Handbuch der Finanzw. Τόμος 1ος σελίς 261 κ.έ.

3. Οὗτος ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὸν περιώνυμον «Σύλλογον διὰ κοινωνικὴν πολιτικὴν», τὸν ἰδρυθέντα πρωτοβουλία τῆς δευτέρας Ἱστορικῆς Σχολῆς, διότι, ἐκτὸς ἄλλων, ὑπῆρξε καὶ προοδευτικώτερος τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι συνέτρεχον καὶ προσωπικοὶ λόγοι. Βλέπε Στεφανίδη, σελ. 462.

ρικὴν περιγραφὴν καὶ μὲ τὰς γνώμας ἄλλων συγγραφέων. Οὗτος δὲ συντάττει καὶ τὴν τελειοτέραν Δημοσιονομικὴν Ἱστορίαν τῆς Γερμανίας τοῦ 19ου αἰῶ-  
νος. Ὁ σκοπὸς ὅμως αὐτῶν εἶναι νὰ ἐνισχύσῃ τὴν βάσιν τοῦ θεωρητικοῦ του οἰκοδομήματος καὶ νὰ τὰς χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν διατύπωσιν γενικῶν κα-  
νόνων καὶ κατευθύνσεων, ἰδιαιτέρως δὲ τῆς θεωρίας τοῦ φόρου, ἥτοι οὗτος δὲν περιορίζεται ὅπως οἱ ἱστορικοὶ μόνον εἰς ἱστορικὴν περιγραφὴν. Λέγομεν τοῦτο διότι ὁ Wagner θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητον ἐπιστημονικὴν μέθοδον τὴν ἀπαγωγὴν καὶ μολοντοὶ αἱ ἐργασίαι του περιέχουν καὶ περιγραφικὴν κριτι-  
κὴν αὐταὶ γενικῶς τείνουν πρὸς τὴν θεωρίαν καὶ τὸ σύστημα.

Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ τοῦ Wagner διαιρεῖται εἰς τὴν Γενικὴν καὶ τὴν Εἰδικήν. Εἰς τὴν Γενικὴν δίδεται ἡ ἔννοια καὶ τὸ σύστημα αὐτῆς. Ἡ Γενικὴ Δημοσία Οἰκονομικὴ βασίζεται ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Wagner «Γενικὰ Ἀρχαί» καὶ περιλαμβάνει: α) ἀναπαγωγικότητα τοῦ φόρου, β) τὴν ἐπέκτασιν τῆς κρατικῆς δραστηριότητος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα, γ) τὴν κοινωνικοπολιτι-  
κὴν ἀποστολὴν τοῦ φόρου, δ) τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ φορολογία εἶναι μία οἰκονομικὴ διαδικασία κλπ. Ἡ Εἰδικὴ Δημοσία Οἰκονομικὴ, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὰ εἰδικὰ θέματα καὶ ἡ ὁποία πραγματεύεται τὴν ἱστορίαν, περιλαμβάνει τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν, τὸ φορολογικὸν δίκαιον καὶ τὴν δημοσιονομικὴν ὀργάνωσιν.

Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ἐρεύνης τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ Wagner, οὗτος δὲν ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ὀργανικὴν ἀντί-  
ληψιν τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύουν οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς, ἀλλὰ τὴν ἠθικὴν κοινωνικοπολιτικὴν. Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς φορολογίας οὗτος εἶναι ταμιευτικὸς, καὶ ταυτοχρόνως καὶ κοινωνικο-πολι-  
τικὸς. Ὅπως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, λόγῳ τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς εἰς τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ—ἐκβιο-  
μηχάνισις τῆς παραγωγῆς καὶ ἐμφάνισις μιᾶς νέας πολυπληθοῦς τάξεως, τῆς ἐργατικῆς—εἰς τὴν κρατικὴν διοίκησιν κατέσχευε τὸ ἠθικὸν πολιτικὸν αἷτημα καὶ προσετέθησαν καὶ τὰ καθήκοντα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, οὕτω καὶ ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἀποβλέπει εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς νέας αὐτῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη τοῦ κράτους δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, δὲν εἶναι ζήτημα θεωρητικόν, ἀλλὰ εἶναι πολιτικῆς, ἥτοι εἶναι ζήτημα φιλοσοφικόν καὶ κοσμοθεωρία, εἶναι ἀρχαὶ ἀνήκουσαι εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς (politisch und kulturphilosophisch begründete ethische Postulate<sup>1</sup>). Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι τὸ πρωτεῖον εἶναι ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ παραγωγικοποίησις αὐτοῦ κατὰ τὸν δυνατὸν πληρέστερον τρόπον, ἡ δὲ οἰκονομία εἶναι τὸ μέσον πρὸς τοῦτο καὶ ὅχι αὐτοσκοπός. Τὸ καθήκον τοῦ κράτους

1. Βλέπε Handbuch der Finanzwiss, σελ. 21.

εἶναι ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελιζέως καὶ ὅχι μόνον ἡ ἐναρμόνισις τοῦ πρὸς τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν.

Εἰδικῶς ἐπ' αὐτοῦ ὁ Wagner λέγει ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ χρησιμοποιεῖ ὡς μέθοδον τὴν ἐπαγωγὴν καὶ τὴν ἀπαγωγὴν καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν συστηματικοποίησιν τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων καὶ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀρχῶν καθὼς καὶ τῆς δημοσιονομικῆς ὁργανώσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ κοινωνικοπολιτικὴ ἀποστολὴ τῆς φορολογίας.

Τὴν πρωτεύουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν γνωμῶν τοῦ Wagner κατέχει ἀσφαλῶς ἡ κοινωνικοπολιτικὴ ἀποστολὴ τῆς φορολογίας καὶ ἐν γένει ἡ γνώμη ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποτελεῖ ἓνα ὄργανον εἰς χεῖρας τοῦ κράτους πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἤδη οἱ καμεραλισταὶ von der Lith καὶ ὁ von Thiele εἶχον διατυπώσει παρεμφερεῖς γνώμας. Ὁ Wagner εἶναι ὅμως ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος ἐ συστηματικοποίησε τὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ κράτος ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ πολλοὺς σκοποὺς, ἐθνικοὺς, πολιτιστικοὺς, κοινωνικοὺς κλπ. καὶ ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία πρέπει νὰ συμβάλλῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν κρατικῶν καθηκόντων.

Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς κοινωνικοπολιτικῆς τῆς φορολογίας ἀναφέρομεν λεπτομερέστερον κατωτέρω.

Κατὰ τὸν Wagner ἡ φορολογία εἶναι μία διαδικασία, ἡ ὁποία βάζει τῶν ἀρχῶν τοῦ φόρου ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ἓνα σημαντικὸν αὐτοῦ τμήμα. Τὰ ὑλικά αὐτὰ ἀγαθὰ τῶν φορολογουμένων τὸ κράτος τὰ μετατρέπει, βάζει τῶν ἀρχῶν περὶ κρατικῶν δαπανῶν καὶ κυρίως βάζει τοῦ κανόνος τῆς μισθωτοῦ κοινωνικῆς ὠφελείας τῶν κρατικῶν ἐξόδων, εἰς ὑλικά καὶ μάλιστα εἰς ἰδανικά ἀγαθὰ. Ἰδοὺ ἡ μεγάλῃ σημασία τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ὡς ὄργανου πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κρατικῆς ἀποστολῆς.

### β) Ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους

Κατὰ τὸν Wagner ἡ ἱστορία καταδεικνύει ὅτι τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν μιᾶς λαϊκῆς ἐνότητος κατανέμεται, ἐκτὸς τῆς τυχόν φιλανθρωπικῆς δράσεως, μεταξὺ τοῦ τομέως τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ κυριαρχικοῦ—συλλογικοῦ—τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἀποστολὴν τοῦ κράτους. ἦτοι αἱ ἀνάγκαι ἐνὸς λαοῦ θὰ καλυφθοῦν εἴτε ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἀτόμων, εἴτε ὑπὸ τοῦ κράτους. Ἐπίσης ἐκ τῆς ἱστορίας προκύπτει ὅτι ὅχι μόνον τὸ ἀτομικὸν συμφέρον δὲν ἐπέρκει ποτὲ νὰ καλύψῃ τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὸναντίον τοῦτο εὐρίσκεται ἐν διαρκεῖ ὑποχωρήσει ἐναντι τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ συλλογικοῦ συμφέροντος τοῦ ὁποίου ἡ ἱκανοποίησις ἀποτελεῖ κρατικὸν καθήκον.

Ἡ ἀποκάλυψις ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῆς διαρκοῦς αὐτῆς τάσεως εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξέλιξιν, διαγράφει καὶ τὴν κατευθυντηρίαν γραμμὴν πού πρέπει νὰ ἀκολουθῇται ὑπὸ τοῦ κράτους. Μὲ ἄλλους

λόγους ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις δικαιολογεῖ πλήρως ἐν γένει τὴν ἐπέκτασιν τῶν κρατικῶν καθηκόντων καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν τοῦ κράτους.

Τὸ κράτος εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἡ δικαία δὲ κατανομή τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν φορολογικῶν βαρῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων συμβάλλει εἰς αὐτὴν καὶ ἀναπτύσσει τὴν ἠθικὴν ἀλληλεγγύην, ἡ ὁποία βαθμιαίως περιορίζει τὸν ἐγωϊσμόν.

Ἡ οἰκονομία εἶναι τμῆμα τῆς κοινωνίας καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας δὲν ἐπιδρῶν μόνον ἀτομικοὶ παράγοντες, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις καὶ οἱ κοινωνικοὶ θεσμοί. Ἰδιαιτέρως, ἡ οἰκονομία ἐπηρεάζεται ὑπὸ τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ὁμοῦ μὲ τὴν κοινωνίαν ἀποτελοῦν ἱστορικοὺς παράγοντας. Συνεπῶς κατ' ἀρχήν, χωρὶς ἀμφιβολίαν, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ ὅρια τῶν κρατικῶν καθηκόντων πρέπει νὰ εὐρύνωνται διαρκῶς. Ἐξ ἄλλου ὅμως τίθεται τὸ σοβαρὸν ἐρώτημα ἐφ' ὅσον ἡ σημερινὴ ψυχολογία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει μεταβληθῇ καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀναπτύξει ἐξ ἴσου τὸ ἀτομικὸν συμφέρον καὶ τὸ συλλογικόν, ποῦ εἶναι τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν τομέων τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ συλλογικοῦ συμφέροντος; Μὲ ἄλλους λόγους ἐρωτᾶται μέχρι ποίου σημείου πρέπει νὰ ἐπεκτείνωνται τὰ ὅρια τῶν κρατικῶν καθηκόντων, Φυσικὰ ἐπ' αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει μία ἐπιστημονικὴ ἀπάντησις. Τοῦτο δὲν εἶναι ἐπιστημονικὸν θέμα ἀλλὰ ἀνήκει εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πολιτικῆς καὶ δὲν εἶναι θέμα γενικὸν ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν.

### γ) Ἡ κοινωνικοπολιτικὴ ἀποστολὴ τοῦ φόρου

Κατὰ τὸν Wagner ἡ πολιτικὴ ἰσότης δὲν συνεπάγει καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἰσότητα, ὁ φόρος δὲ εἶναι ἀναπαραγωγικός. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν κάλυψιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ἀλλὰ ἔχει καὶ ἄλλους σκοπούς, οἰκονομικοὺς, πολιτιστικούς, ἐθνικούς. Εἰδικῶς μεταξὺ αὐτῶν ἀνήκει καὶ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν κρατικῶν δαπανῶν, καθὼς καὶ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς. Τὸ κράτος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ τὴν μείωσιν τῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων, ποὺ ὑφίστανται μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων κατὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀγαθὰ πολιτισμοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος :

α) Διὰ τῆς πολιτικῆς ἐξόδων, τὸ κράτος δύναται νὰ χρησιμοποιῇ τὰ κρατικὰ ἔσοδα διὰ δαπάνας ποὺ ἔχουν σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου διαβιώσεως τῶν ἀπόρων τάξεων δι' ἔργων προνοίας, μορφωτικῶν ἰδρυμάτων κ.ο.κ. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν σημαντικὴν διεύρυνσιν τοῦ κύκλου τῶν κρατικῶν καθηκόντων, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον σκέλος τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους.

β) Διὰ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς. Τὸ κράτος διὰ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ἐπιδιώκει κατὰ πρῶτον λόγον ταμειευτικούς σκοπούς, οἱ ὅποιοι ὅμως

ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἀντίκεινται εἰς τοὺς γενικοὺς κρατικοὺς σκοποὺς, ἀλλὰ κατὰ τὸν Wagner, ἡ φορολογία ἔχει καὶ κοινωνικοπολιτικὴν ἀποστολήν, ἥτοι δι' αὐτῆς ἐπιδίδωκεται ἡ ἀμβλυνσις τῶν ἀνισοτήτων ποὺ ἔχει λάβει χώραν κατὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει διὰ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ.

Ἰνα ἐπιτευχθῇ τοῦτο πρέπει ἡ ἀρχὴ τῆς φορολογίας νὰ εἶναι ἡ φορολογικὴ ἰσότης, ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη. Αὕτη εἶναι ὀλιγώτερον δυνατὴ εἰς τὴν ἔμμεσον φορολογίαν καὶ περισσότερον εἰς τὴν ἄμεσον προσωπικὴν, ἐπιτυγχάνεται δέ : 1) μὲ τὴν διαφοροποίησιν τῆς ἐμμέσου φορολογίας καὶ βάσει τῆς ἀρχῆς διακρίσεως μεταξὺ εἰδῶν πολυτελείας, ἡ ἀναγκάσιων εἰδῶν κλπ., 2) εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν μὲ τὸ ἀφορολόγητον τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου συντηρήσεως καὶ μὲ τὴν εἰσχωγὴν διαφόρων ἄλλων φορολογικῶν ἐκπτώσεων ὡς οἰκογενειακῶν βαρῶν κλπ., 3) μὲ τὴν διαφοροποίησιν τῆς φορολογίας ἀναλόγως τῆς πηγῆς ἀπὸ τὴν ὑποίαν προέρχεται τὸ εἰσόδημα ἥτοι ἐκ κεφαλαίου, ἐργασίας κ.ο.κ., 4) μὲ τὴν διαβάθμισιν τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ σύμφωνα πρὸς τὸ ὕψος τοῦ εἰσοδήματος, ἥτοι τῆς προοδευτικῆς φορολογίας ἀντὶ τῆς ἀνταποδότητος, 5) μὲ τὴν εἰσχωγὴν συμπληρωματικῶν φορολογικῶν κεφαλαίου, περιουσίας, κληρονομιῶν κ.ο.κ. Τοῦτο εἶναι τὸ δεῦτερον σκέλος τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ Wagner.

#### δ) Αἱ κρατικαὶ ἐπιχειρήσεις

Ὅπως ἀνεφέραμεν, κατὰ τὸν Wagner, ἡ οἰκονομία ἐνὸς λαοῦ εἶναι ὠργανωμένη βάσει τριῶν ἀρχῶν, ἥτοι τῆς ἰδιωτικῆς, τῆς χαριστικῆς καὶ τῆς κρατικῆς. Ἡ χαριστικὴ, ἥτοι ἡ φιλανθρωπικὴ οἰκονομία, εἶναι τὰ εὐαγγῆ ἰδρύματα κλπ. καὶ εἶναι σχετικῶς μικρᾶς ἐκτάσεως.

Μεταξὺ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς κρατικῆς (δημοσίας) ὑφίσταται ἀλληλοεξάρτησις καὶ ἀλληλοεπίδρασις. Ὁ περιορισμὸς δὲ τῆς μιᾶς συνεπάγεται τὴν αὐξήσιν τῆς ἄλλης. Ὁ Wagner λέγει, ὅτι ἡ βάσις εἶναι ἡ ἀτομικὴ οἰκονομία διότι ἡ ἀτομικότης εἶναι ἡ ζωὴ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις ποὺ εἶναι προτιμότερα ἡ κρατικὴ οἰκονομία. Ποία τῶν δύο αὐτῶν ἀρχῶν εἶναι ἡ σκοπιμώτερά δὲν ἀποτελεῖ ζήτημα θεωρητικόν, ἀλλὰ εἶναι πραγματικόν καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐκάστοτε γενικῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦν διὰ νὰ καθορισθῇ βάσει ποίας εἶναι συμφερώτερον νὰ ὀργανωθῇ ἡ οἰκονομία. Κατὰ πόσον τὸ γενικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ ὅπως αἱ ἀνάγκαι ἐνὸς λαοῦ καλύπτονται ὑπὸ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ δι' ἰδρυμάτων κοινωνικῆς προνοίας, ἢ κρατικῶν ἐπιχειρήσεων, τοῦτο εἶναι ζήτημα τὸ ὑποῖον δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καὶ πάντοτε καθωρισμένον.

Ὡς γνωστὸν καὶ ἡ κρατοῦσα σήμερον ἐπιστημονικὴ περὶ αὐτοῦ ἀρχὴ εἶναι, ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχῆ λειτουργίαν τῆς κρατικῆς ἐπιχειρήσεως ὑφίστανται

πολλὰ προϋποθέσεις τεχνικῆς, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, ὀργανωτικῆς καὶ ψυχολογικῆς φύσεως καὶ ἐκάστη αὐτῶν ἐξετάζεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης εἰδικῶς. Πάντως γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς, ὅτι τὸ κράτος εἶναι ἀνάγκη διὰ τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν, εἶναι πολὺ ταπεινωτικὴ διὰ τὸ κράτος καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Κατὰ τὸν Βάγνερ<sup>1</sup> ὁ γενικὸς κανὼν εἶναι ὅτι τὸ κράτος ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἐκείνου τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν εὐρείας ἀνάγκας τοῦ λαοῦ καὶ ἐρ' ὅσον αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ὡς ἰδιωτικὴ οἰκονομία ἢ ὡς οἰκονομία ὀργανισμοῦ δημοσίου δικαίου (κοινότητος κλπ.). ἢ δὲν ἰδρύνονται, ἢ δὲν ἀναπτύσσονται ἐπαρκῶς, ἢ εἶναι πολὺ δαπανηρά. Γενικὰ καθήκον τοῦ κράτους εἶναι νὰ μὴ ἀφῆγῃ εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν ἐπιχειρήσεις μὲ βασικὴν σημασίαν διὰ τὴν κοινωνίαν ἵνα μὴ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον μονοπωλιακῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ μέσον ἰδιωτικοῦ πλουτισμοῦ. Ἐπίσης τὸ κράτος ὀφείλει νὰ κρατικοποιῇ ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι οὕτω ὅλ' ἀποβοῦν ἀποδοτικώτεραι καὶ ὠφελιμώτεραι εἰς τὸ συνολικὸν συμφέρον. Αὐτὸ ἀποτελεῖ συμπλήρωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν τὸ διάγραμμα τῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν τοῦ Adolf Wagner, καὶ ἀποτελοῦν κατὰ μέγα μέρος πρωτοτυπίαν αὐτοῦ. Αὗται συμπληροῦμεναι καὶ μὲ τὴν εἰσφορὰν του εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις καθίστουσιν τὸν Wagner ὡς ἰδρυτὴν τοῦ Κρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτοῦ, οὗτος δύνανται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς πρωτοπόρος τῆς σημερινῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Βέβαια, ὡς εἶναι γνωστόν, αἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι καὶ αἱ μεγάλοι μεταβολαὶ αἱ ὁποῖαι ἔκτοτε ἔλαβον χώραν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, εἰς τὰς ἐπιστήμης ἰδιαιτέρως αἱ σημειωθεῖσαι νέαι ἐπαναστατικαὶ τεχνολογικαὶ πρόοδοι, εἶχον ὡς συνέπειαν καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν ἐπέκτασιν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς καὶ τὴν αὔξησιν τῶν σκοπῶν τοῦς ὁποίους αὕτη ἐπιδιώκει. Τὸ σημερινὸν κράτος, δὲν εἶναι μόνον κράτος δικαίου καὶ κοινωνικὸν πολιτιστικόν, ἀλλὰ ἐπεμβαίνει ἀμέσως καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν Οἰκονομίαν εἰς τόσον βαθμὸν ὥστε νὰ ὁμιλῶμεν περὶ ἐμμέσως εἰς τὴν Οἰκονομίαν. Οὕτω τῶρα καὶ ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτύπου Διευθυνομένης Οἰκονομίας. Οὕτω τῶρα καὶ ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιστήμη διέπεται ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν σημερινῶν νεωτέρων οἰκονομικῶν σχολῶν διὰ τὰς ὁποίας ὁμοῦς δύνανται νὰ λεχθῇ ὅτι εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον ἢ ἔμμεσονσχέσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Wagner.

1. Grundlegung 3te Auflage, 1892, S. 916 Bd. I.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10ον

ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ  
ΠΡΟΣ ΑΛΛΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ

Ὅπως ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας καὶ εὐρίσκεται εἰς ἀλληλοεξάρτησιν μετὰ τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομίαν, οὕτω καὶ Δημοσιονομικὴ Ἐπιστήμη εὐρίσκεται εἰς στενωτάτην σχέσιν μετὰ τοὺς διαφόρους ἄλλους ἐπιστημονικοὺς οἰκονομικοὺς κλάδους. Πλὴν αὐτοῦ ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Ἰδιωτικῆς ὅχι μόνον διότι εἶναι Οἰκονομία, ἀλλὰ διότι εἶναι ταυτοχρόνως καὶ πολιτικὸν ὄργανον εἰς χεῖρας τοῦ Κράτους.

Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ φυσικὰ εἶναι συγγενὴς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μεθολογίας πρὸς τοὺς ἄλλους οἰκονομικοὺς ἐπιστημονικοὺς κλάδους, ὅπως ἄλλωστε καὶ τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας ἐν γένει, διότι χρησιμοποιοῖ τὴν ἀπαγωγὴν καὶ ἐπαγωγὴν κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Πράγματι ὑπάρχουν πολλὰ ἀρχαὶ καὶ κανόνες οἱ ὅποιοι εἶναι ταυτοχρόνως δημοσιονομικοὶ καὶ οἰκονομικοί.

Καθὼς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω ἡ Δημοσία Οἰκονομία καὶ ἡ Ἰδιωτικὴ εὐρίσκονται εἰς ἀλληλοεξάρτησιν ἀπὸ ἀπόψεως σκοπῶν καὶ οἰκονομικῶν μέσων. Ἡ Ἰδιωτικὴ θὰ καλύψῃ τὰς ἀτομικὰς ἀνάγκας, ἡ Δημοσία τὰς συλλογικὰς. Αὕτη θ' ἀντλήσῃ τὰ ἀπαραίτητα πρὸς τοῦτο μέσα ἀπὸ τὴν Ἰδιωτικὴν, πρέπει συνεπῶς νὰ δύναται νὰ ἐλέγχῃ, καὶ νὰ ἐνισχύσῃ αὐτήν. Πλὴν αὐτοῦ ἡ Δημοσία θὰ κατέλθῃ καὶ ἡ ἰδίᾳ εἰς τὸν ἀτομικὸν τομέα—διὰ κρατικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ Ὁργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου—καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἰδιωτικῆς.

Ὡς πρὸς τὰς σχέσεις μετὰ τὴν Δημοσίαν πρὸς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομίαν ὑπάρχουν ἐπίσης κοινοὶ σκοποὶ καὶ πολλὰ θέματα καὶ πολλὰ ἀρχαὶ κοινὰ, μετὰ τὴν δύο αὐτῶν οἰκονομικῶν κλάδων. Ἀρκεῖ ἴσως νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο τμῆμα τῆς Κοινωνικῆς καὶ εἶναι σπουδαῖον πολιτικὸν ὄργανον διὰ τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους. Ἐπίσης αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας, ὡς αἱ ἀρχαὶ περὶ χρήματος, τιμῶν, τόκου, πίστεως κλπ. εἶναι ταυτοχρόνως καὶ δημοσιονομικαὶ ἀρχαί.

Ἐκτὸς τῆς στενῆς σχέσεως τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς πρὸς τοὺς δύο ἀνωτέρω οἰκονομικοὺς ἐπιστημονικοὺς κλάδους πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὴν συγγένειαν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἱστορίαν καὶ ἰδιαίτερος τὴν Οἰκονομικὴν Ἱστορίαν.

Καθὼς ἀναφέρωμεν ἀνωτέρω ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι διάφορος ἀνχλόγως τῆς ἐξελίξεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἐξ οὗ πηγάζει διάφορος κρατικὴ ὀργάνωσις καὶ διάφορος Οἰκονομία κλπ. καὶ ὡς ἐκ τούτου αὕτη ἐμφανίζει ἱστο-

ρικὴν ἐξέλιξιν. Τοῦτο ἐνέχει τόσῃν σπουδαιότητι, ὥστε καὶ εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἢ Δημοσιονομικῆς Ἱστορίας, ἀποτελεῖ εἰδικὸν καὶ σημαντικὸν τμήμα αὐτῆς.

Ὡς γνωστὸν ἡ Ἱστορία ἀποβλέπει εἰς τρεῖς σκοποὺς καὶ χρησιμοποιεῖ τρεῖς μεθόδους. Ἦτοι εἶναι: α) περιγραφὴ τῆς ἐξελίξεως ἐνὸς κλάδου, β) ὀντολογία, ἥτοι περιγραφὴ μιᾶς δεδομένης χρονικῆς περιόδου, γ) συγκριτικὴ, ἥτοι περιγραφὴ τῶν διαφορῶν ἐκδηλώσεων ποὺ ὑφίστανται κατὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίδον.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν παράλληλα μετὰ τὴν Οἰκονομικὴν Ἱστορίαν, ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ εὐρίσκεται εἰς στενὴν ἐπαφὴν μετὰ τὴν Κοινωνιολογίαν. Τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα εἶναι ταυτοχρόνως καὶ κοινωνιολογικά φαινόμενα, ἥτοι ἀνάλογα πρὸς τὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ πρὸς τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Ὅπως ἐξ ἄλλου ἡ Δημοσία Οἰκονομία δύναται νὰ ἀσκήῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσεως. Πολλοὶ μάλιστα ὁμιλοῦν περὶ Δημοσίας Κοινωνιολογίας.

Ἐτερος σημαντικὸς βοηθητικὸς Κλάδος τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἶναι ἡ Στατιστικὴ, ἡ ὁποία τῆς προμηθεύει τὸ ἀπαραίτητον στατιστικὸν ὕλικόν, ἀναφερόμενον εἰς κοινωνικά, οἰκονομικά, δημοσιονομικά φαινόμενα. τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα στοιχεῖα διὰ τὴν ὀρθὴν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν.

Ἡ παρεχομένη ὑπηρεσία ὑπὸ τῆς Στατιστικῆς εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν εἶναι σημαντικὴ, καθ' ὅσον αὕτη ἔχει νὰ ἀσχοληθῇ μετὰ μεγέθη καὶ ἀναλογίας καὶ ὑπολογισμοὺς ποὺ πηγάζουν ἐξ αὐτῶν.

Ὡς γνωστὸν ἡ Στατιστικὴ συλλέγει τὸ ἀπαραίτητον ὕλικόν, ἐπεξεργάζεται αὐτὸ καὶ σύμφωνα μετὰ εἰδικoὺς κανόνας, λ.χ. συσχετίσεως ἀναλογίας, εἰς ἀριθμοὺς, διαγράμματα κλπ. καὶ ἐμφανίζει τὴν εἰκόνα τῶν διαφορῶν φαινομένων. Οὕτω καθίσταται δυνατὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἡ ἀπεικόνισις τῆς πραγματικῆς καταστάσεως καὶ διευκολύνεται ἡ ἐξαγωγή ὠρισμένων συμπερασμάτων. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα μιᾶς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἡ κατανομή αὐτοῦ μεταξὺ τῶν διαφορῶν τάξεων καὶ τὸ πσοστὸν τοῦ ὁποῖον ἀπορροφῶν τὰ δημόσια ἔξοδα. εἶναι ἐν τῶν κυριωτέρων ζητημάτων τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, τὸ ὁποῖον αὕτη παραλαμβάνει πλήρως παρὰ τῆς Στατιστικῆς. Τὸ ἴδιον ἰσχύει διὰ τὰς διαφοροὺς αὐτοῦ ὑμᾶδας, τὴν κατανομὴν τῆς φορολογίας, τὸν ἀριθμὸν τῶν φορολογουμένων κλπ.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅπως χωρὶς τὴν Δημοσιονομικὴν Ἱστορίαν οὕτω καὶ χωρὶς τὴν Στατιστικὴν δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν δημοσιονομικὴ ἔρευνα. Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι συχνὰ ἢ μᾶλλον εὐγλωττος ἀπεικόνισις τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐξαγομένων συμπερασμάτων, ἀρκεῖ νὰ γίνῃ ὀρθὴ ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν καὶ φυσικὰ νὰ μὴ λάβῃ χώραν ὑπερβολικὴ ὑπερτίμησις τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Λέγομεν τοῦτο διότι λόγω τῆς ποικιλομορφίας τοῦ παρουσιάζουν τὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ φαινόμενα, ἡ ἐκκλῆθαρσις τῶν ὁμοειδῶν ἀπὸ τὰ διαφορετικὰ κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀριθμητικοῦ ὕλικου εἶναι δυσχερής, εἰς τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀποβλέπει ἡ Στατιστική. Ἄνευ τῆς προϋποθέσεως αὐτῆς δὲν γίνεται ἡ ὀρθὴ χρῆσις τῆς Στατιστικῆς καὶ τὰ ἐξαχόμενα συμπεράσματα δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔχει διατυπωθῇ ἡ δυσπιστία ἐναντίον τῆς Στατιστικῆς μετὰ τὴν φράσιν —εἰς τὸν Φόρουστ τοῦ Γκαῖτε— ὅτι διὰ τῆς Στατιστικῆς καὶ μετὰ ἀριθμοὺς δύναται νὰ ἀποδείξῃ κανεῖς ὅ,τι θέλει!!

Ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομικῇ ἐνδιαφέρεται ἀκόμη διὰ μερικὰ θέματα τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τὴν Νομικὴν Ἐπιστήμην καὶ μάλιστα ἰδιαιτέρως τοῦ Δημοσίου Δικαίου. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἔχουν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν νόμων καὶ διέπουν ἐν γένει τὰς σχέσεις μεταξὺ Κράτους καὶ φορολογουμένων καθὼς καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς κρατικῆς περιουσίας. Τοῦτο λαμβάνει χώραν βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου. Ἐπίσης μεγάλωτέραν ἔκτασιν καὶ ἐνδιαφέρον κατέχουν διὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν καὶ μερικὰ ἀρχαὶ τοῦ Συνταγματικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Δικαίου.

Λόγου χάριν αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς φορολογίας, ἡ κατάρτισις, ἡ ὑποβολή, ἡ ἐπιψήφισις τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Ἡ ἐπιβολὴ φορολογίας καὶ οἰκονομικῶν ἐν γένει θυσιῶν εἶναι κυριαρχικὴ πρᾶξις τοῦ Κράτους καὶ δύναται ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις νὰ ἔλῃ ὡς συνέπειαν περιορισμὸν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ἁδίκον κατανομὴν τῶν βαρῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀτόμων. Ὡς γνωστὸν ἀρχικῶς ἡ διασφάλισις τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν φορολογικὴν αὐθαρεσίαν τοῦ ἀπολύτου μονάρχου ἀπετέλεσε, ὁμοῦ μετὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, τὸ ἀντικείμενον τῶν μακρῶν ἀγώνων τοῦ λαοῦ πρὸς παρὰχώρησιν Συνταγματικοῦ Χάρτου.

Ἐπίσης ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις τοῦ Κράτους εἶναι κατὰ ἓνα μέγα μέρος Διοίκησις. Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας τοῦ Κράτους, ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐξόδων, ἡ εἰσπραξις τῶν ἐσόδων, ἡ φοροτεχνικὴ ὑπηρεσία, τὰ φορολογικὰ δικαστήρια καὶ ἡ ἀνωτάτη δημοσιονομικὴ κορυφή, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον λειτουργοῦν ταῦτοχρόνως βάσει δημοσιονομικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται καὶ ἡ ἔνωσις τῶν θεμάτων αὐτῶν εἰς ξεχωριστὸν Κλάδον, τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἀναφέρομεν κατωτέρω<sup>1</sup>.

1. Βλέπε σελίδα 337 κ.ε.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 110Ν

Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ  
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ

Ἐρωτᾶται ὅμως κατὰ τί διαφέρει ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἀπὸ τὴν γενικὴν πολιτικὴν, ἥτοι ἐὰν τὸ ἔργον τοῦ ἐπιστήμονος οἰκονομολόγου διαφέρει ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ πολιτικοῦ. Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ τίθεται δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, ἐνέχει ὅμως ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸν ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν.

Ἀπαραιτήτος ὡς γνωστὸν προϋπόθεσις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης, ἥτοι διεξαγωγή αὐτῆς χωρὶς ἀνάμειξιν τῆς προσωπικῆς ἐπιθυμίας ἢ πολιτικῆς ἰδεολογίας. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἡ ἐξεύρεσις ἐκείνου ποῦ εἶναι, ὅχι ἐκείνου ποῦ πρέπει νὰ γίνῃ, τὸ τελευταῖον εἶναι πολιτικὴ, δὲν εἶναι ἐπιστήμη, ἀλλὰ τέχνη ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ φαντασίαν, τόλμην, ψυχολογικὴν ἱκανότητα κ.ο.κ.

Συνεπῶς ἔργον τῆς ἐπιστήμης εἶναι νὰ ἐξεύρῃ ποῦν εἶναι τὸ ὀρθώτερον φορολογικὸν σύστημα, ἔργον δὲ τῆς πολιτικῆς εἶναι νὰ ἐκλέξῃ ἐκείνο ποῦ ἀνταποκρίνεται καλῶτερον εἰς μίαν δεδομένην Δημοσίαν Οἰκονομίαν ἢ νὰ τὸ προσαρμόσῃ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς ποῦ ἐπιδιώκει ἡ Κυβέρνησις.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίᾳ ὅμως ἐφαρμογὴν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ἀπαιτεῖται βέβαια ἡ ὀρθὴ ἐκλογὴ καὶ θέσις τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ προϋπόθεσις ἢ ἡ δημιουργία τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τοῦτο προϋποθέσεων, ἥτοι δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ θεωρητικὴ κατάρτισις, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται καὶ πολιτικὴ ἱκανότης. Πρὸς κατανόησιν αὐτοῦ πρέπει νὰ ληθῇ ὑπ' ὅψιν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων προκαλεῖ πολλὰς ἀντιδράσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνθέτου φύσεως, ἥτοι οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς κλπ. Ἐὰν δὲν ἀρθούν αἱ ἀντιδράσεις ποῦ παρεμβάλλονται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνὸς δημοσιονομικοῦ μέτρου, τότε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι κατ' ἀνάγκην διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς θεωρίας.

Ἡ ἄρσις ὅμως τῶν ἀντιδράσεων αὐτῶν καὶ ἡ δημιουργία εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων, ἀπαιτεῖ ὀρίσμενας ἱκανότητας καὶ ἰδιαιτέρως διοικητικὴν τοιαύτην καὶ πολιτικὸν ἐνστικτον. Τότε μόνον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐν ὀρισμένον δημοσιονομικὸν μέτρον θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν καὶ τὸ ἀντίστοιχον εἰς αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὅταν ἡ ἐφαρμογὴ του δὲν προσκρούῃ εἰς ἐμπόδια. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον διότι συχνὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλὰς προϋποθέσεις. Ἐπειδὴ τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα εἶναι πολυσύνθετα καὶ προκαλοῦν ποικίλας ἀντιδράσεις, ἐμποδίζεται ἡ ὀρθὴ ἐκδήλωσις τῶν φαινομένων, δηλαδή τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων δὲν εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον, ἢ ἄλλως ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς φορολογικοῦ μέτρου δὲν εἶναι ἀκριβῶς σύμφωνος μὲ τὴν θεωρίαν. Οὕτω μία

φορολογία ἀποφέρει εὐνοϊκὰ ταμειευτικά ἀποτελέσματα, συνεπάγει ὅμως δυσμεγεῖς κοινωνικὰς συνεπείας κ.ο.κ.

Ἐπίσης φορολογία, λ.χ. θεωρητικῶς εὐσταθοῦσα, ἀποτυγχάνει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, ἐπειδὴ ἡ φοροτεχνικὴ ὑπηρεσία δὲν ἀσκεῖ αὐστηρὸν ἐλεγχον, ἢ διότι ἐλλείπουν ἄλλαι ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς. Ἐκάστη Ἑθνικὴ Οἰκονομία, Κοινωνία, Κράτος, διαφέρει ἀπὸ τὰς λοιπὰ καὶ φέρει ἴδιον ἐθνικὸν χαρακτῆρα, διότι ἐπικρατοῦν εἰδικαὶ πολιτικά, οἰκονομικά, τεχνικά συνθῆκαι, αἱ ὑποῖαι ἀσχοῦν διάφορον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων.

Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς μίαν αὐτάρκη Οἰκονομίαν εἶναι φυσικὸν ὅτι οἱ δασμοὶ θὰ ἔχουν σχετικῶς μικρὰν ἀπόδοσιν, ἀντιθέτως εἰς μίαν χώραν ὅπου ἡ εἰσαγωγὴ λ.χ. τροφίμων γίνεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ βαρεῖς δασμοὶ φέρουν ἀντιλαϊκὸν χαρακτῆρα. Ὁμοίως ἡ φορ. καθ. προσόδων, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς ἐφαρμογὴν ἀπαιτεῖ μεγάλαν εἰσοδήματα, ἀνεπτυγμένην φορολογικὴν συνείδησιν κλπ., τὰ ὅποια συντρέχουν εἰς ἀνεπτυγμένης χώρας, ὅχι ὅμως εἰς τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀποτυχία αὐτῆς παρ' ἡμῖν.

Κάθε δημοσιονομικὸν μέτρον πρέπει βέβαια νὰ εἶναι ὀρθόν ἀλλὰ νὰ εἶναι καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς πολιτικὰς ἰδεολογίας. Διὰ τὴν ὀρθὴν συνεπῶς δημοσιονομικὴν πολιτικὴν δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις καὶ μόρφωσις, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται νὰ συντρέχῃ καὶ ἡ πολιτικὴ ἱκανότης.

Ἡ θεωρία θὰ ἐξεύρῃ τοὺς κανόνας διὰ τῶν ὁποίων ἡ φορολογία θὰ προωθήσῃ τὴν οἰκονομίαν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον, καθὼς καὶ ποία εἶναι ἡ καταλληλοτέρα πρὸς τοῦτο φορολογία. Τοῦτο εἶναι ἐπιστημονικὸν ζήτημα. Διὰ τὸν καθορισμὸν ὅμως ἐὰν ὑπάρχουν αἱ ἀνγκαῖαι πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις καθὼς καὶ ποῖα μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν διὰ νὰ ἀρθοῦν αἱ ἀντιδράσεις καὶ νὰ δημιουργηθοῦν αἱ εὐνοϊκαὶ προϋποθέσεις, ἀπαιτεῖται καὶ θεωρητικὴ κατάρτισις κυρίως ὅμως πολιτικὴ ἱκανότης.

Ὡς γνωστὸν, πολιτικὴ εἶναι ἡ τέχνη νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας τὸ δυνατόν. Αὕτη εἶναι συνάρτησις προσωπικῶν ἱκανοτήτων, φιλοσοφικῶν σκέψεων καὶ πολιτικῶν προγραμμάτων, ὑπόκειται δὲ εἰς τὴν ἐπίδρασιν πολλῶν κοινωνικῶν παραγόντων λ.χ. τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ κ.ο.κ.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ δημοσιονομικὰ μέτρα ἀποτελοῦν συχνὰ τὸ μέσον σημεῖον συμβιβασμοῦ τῶν διαφόρων πολιτικῶν ἰδεολογικῶν καὶ κομματικῶν συμφερόντων, ἡ ἐναρμόνισις δὲ τῆς δημοσιονομικῆς θεωρίας πρὸς τὰς συνθήκας αὐτάς, ἢ ἄλλως ἢ ἐξεύρεσις τοῦ δυνατοῦ πληρεστέρου δημοσιονομικοῦ μέτρου πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὰς κρατούσας πολιτικὰς καὶ κομματικὰς τάσεις καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται πληρέστερον πρὸς τὴν δημοσιονομικὴν θεωρίαν, μὲ ἄλλους λόγους εἶναι πολιτικὴ πρᾶξις. Πρέπει λοιπὸν νὰ δεχ-

θῶμεν ὅτι ὑφίσταται διαφορὰ μεταξύ τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Πολιτικῆς.

Εἰς τὴν μὴ ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ὑφείλεται κατὰ μέρος ἡ συχνὴ ἀποτυχία τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων. Ἐπίσης τοῦτο εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς ὑπὸ μερικῶν ὑποτιμήσεως τῆς ἀξίας τῆς ἐπιστήμης, ἰδίως ἐκ μέρους τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἐμπειρικῶν. Πράγματι τοῦτο καταδεικνύει ἐπιστημονικὴν ἄνοιαν καθ' ὅσον ἡ ὀρθὴ θεωρία ἀναγνωρίζει καὶ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ἀξίαν τῆς πείρας καὶ τῆς πολιτικῆς ἱκανότητος. Ἡ ἐπιστήμη γνωρίζει τὰ ὅρια τῆς ἰδίας της δράσεως καὶ ἐπιβάλλει τὸν αὐτοπεριορισμόν, ἐρωτᾶται ὅμως κατὰ πόσον κάμνουν τὸ ἴδιον καὶ οἱ πολιτικοί, οἱ ὅποιοι ὑποπίπτουν συχνότερον εἰς τὸ σφάλμα νὰ παραγνωρίζουν τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιστήμης;

Καθὼς γράφει ὁ γνωστός γάλλος συγγραφεὺς C. Pirou, ὁ ἐπιστήμων, (ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐρεῦνης) καὶ ὁ πολιτικὸς (ὁ ἄνθρωπος τῆς δράσεως) εἶναι ἀντιπώδες. Ἰδιαιτέρως διότι σπανίως ἡ ἀλήθεια τὴν ὁποίαν ἐξευρίσκει ὁ ἐπιστήμων συνοδεύεται καὶ μὲ δημιουργικὴν δύναμιν (*force creatrice*), χωρὶς τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν αὐταπάτην τοῦ πολιτικοῦ. Πράγματι ὁ ἐπιστήμων, τοῦλάχιστον κατὰ κανόνα, δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος δράσεως, διότι ἔχει πάντοτε τὸν ἐνδοιασμόν μήπως δὲν εἶναι ἀντικειμενικός, ἀντιθέτως ὁ πολιτικὸς μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν δημαγωγίαν, τὸ πάθος τῆς ἰδεολογίας καὶ συχνὰ μὲ τὸ θάρρος τῆς ἀγνοίας, προωθεῖται εἰς δράσιν. Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ πολιτικὸς χωρὶς τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν δὲν ἔχει γενικὴν ἀποψιν τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ζητήματος καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν διαδρομὴν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ ἐξεύρῃ τὸ ὀρθὸν φορολογικὸν σύστημα. Ἴσως ἐρωτήσῃ κανεὶς τί εἶναι προτιμότερον, ἡ θεωρία χωρὶς πράξιν, ἢ ἡ πράξις χωρὶς θεωρίαν. Ἡ ἀπάντησις ἐπ' αὐτοῦ δὲν εἶναι δυσχερὴς καθ' ὅσον καὶ τὰ δύο χωριστὰ ἕκαστον εἶναι ἑλλιπῆ.

Πράγματι εἶναι ἀπαραίτητος ὁ συνδυασμὸς τῆς θεωρίας μὲ τὴν πράξιν, τῆς ἐπιστήμης μὲ τὴν πολιτικὴν. Μόνον οὕτω δημιουργεῖται ἡ βεβαιότης τῆς ἐπιτυχοῦς λύσεως τῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων.

Καὶ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας, ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὑφίσταται διαφορὰ μεταξύ δημοσιονομικῆς θεωρίας καὶ ἐφαρμογῆς φορολογικοῦ συστήματος, ἐρωτᾶται ὅμως κατὰ πόσον τοῦτο δικαιολογεῖ καὶ τὸν χωρισμόν τῆς Ἐπιστήμης μας εἰς Θεωρητικὴν καὶ Ἐφαρμοσμένην.

Ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν εἶναι τόσο εὐχολος ὅσον εἰς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν, ἡ ὁποία διαιρεῖται εἰς τὴν Θεωρητικὴν καὶ Ἐφαρμοσμένην. Πράγματι εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν ἡ Ἐφαρμοσμένη εἶναι ἐξάρτημα τῆς Θεωρητικῆς. Εἰδικώτερον ἐπ' αὐτοῦ ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα:

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 120V

Η ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ  
ΕΙΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗΝ

Καθὼς ἀνερέραμεν ἀνωτέρω, ἡ ἀποστολὴ τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἔχει δύο κυρίως σκοποὺς νὰ ἐπιτελέσῃ. Αὕτη ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐξεύρεσιν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ συστήματος τῶν ἐσόδων ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κρατικῶν δαπανῶν, καθὼς καὶ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν. Ἐπίσης τὸν καταρτισμὸν τοῦ συστήματος τῶν ἐξόδων καὶ τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῶν. Ὁ κύριος λοιπὸν χαρακτήρ αὐτῆς εἶναι οἰκονομικὸς καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη ἀρχικὴ αὐτῆς ἀποστολὴ. Ἐπίσης ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι ἐν σπουδαῖον κρατικὸν ὄργανον εἰς τὴν γενικὴν τοῦ Κράτους ἀποστολήν. Αὐτὸ εἶναι ἡ δευτέρα ἀποστολὴ τῆς.

Εἰδικώτερα ὡς πρὸς τὴν κυρίαν αὐτοῦ ἀποστολήν, ἥτοι τὴν Οἰκονομίαν, ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἐξετάζει τοὺς κανόνας ποὺ διέπουν τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα καθὼς καὶ τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἀσχεῖ ἐν γένει ἡ δημοσιονομικὴ δράσις ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας, ἥτοι αὕτη πρέπει νὰ ἐξεύρῃ τὴν καλυτέραν δημοσιονομικὴν πολιτικήν, ἢ ἄλλως νὰ δώσῃ τὴν ὀρθὴν λύσιν εἰς τὰ δημοσιονομικὰ προβλήματα.

Τίθεται ὅμως πρῶτον τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ἡ Ἐπιστήμη τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας—ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ—δύναται νὰ διαιρεθῇ ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικήν, εἰς δύο χωριστὰ τμήματα, ἥτοι τὴν Θεωρητικήν, ἡ ὁποία ἐξευρίσκει τοὺς κανόνας, οἱ ὅποιοι διέπουν τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα, καὶ Ἐφαρμοσμένην Δημοσίαν Οἰκονομικήν, ἡ ὁποία ἐφαρμόζει τὰ πορίσματα τῆς Θεωρητικῆς.

Δεύτερον ἐρωτᾶται, ἐὰν εἶναι σκόπιμος ἡ διάκρισις αὐτῆς εἰς Δημοσίαν Οἰκονομικήν καὶ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον.

Πράγματι εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικήν ὑφίστανται διάφορα τμήματα τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐμφανίζουσιν πλήρη καὶ σαφεῖ τὴν διάκρισιν, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν αὐτοτελεῖς κλάδους, ἀλλὰ εἶναι μᾶλλον μέρη ἐνὸς καὶ τοῦ ἰδίου συνόλου. Ἐπειδὴ τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα εἶναι πολυσύνθετα καὶ μικτοῦ τύπου, τὰ διάφορα τμήματα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, ἀποτελοῦν τὸ ἐν συμπλήρωμα τοῦ ἄλλου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ δὲν διαιρεῖται εἰς Θεωρητικὴν καὶ Ἐφαρμοσμένην ὅπως ἡ Κοινωνικὴ Δημοσιονομικὴ. Ἐκαστὸν δημοσιονομικὸν θέμα εἶναι κατὰ κανόνα ταυτοχρόνως ἀντικείμενον θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἐρεύνης.

Ἐπίσης οὐχὶ σαφὲς εἶναι ἡ ἀνάλογος πρὸς τὴν διάκρισιν αὐτὴν ποὺ γίνεται ὑπὸ τινων συγγραφέων εἰς Γενικήν καὶ Εἰδικὴν Δημοσιονομικήν. Ὑφίσταται βέβαια διάκρισις μεταξὺ τοῦ τμήματος τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν παρακολούθησιν τῶν κανόνων ποὺ διέπουν τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα καὶ τὰς ἀρχὰς ποὺ πρέπει νὰ διέπουν τὴν

δημοσιονομικὴν δρᾶσιν τοῦ Κράτους· αὐτὸ θὰ ᾔτο ἡ Γενικὴ Οἰκονομική. Ὑπάρχει καὶ τὸ τμῆμα ποῦ ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν κανόνων ποῦ ἐξευρίσκει ἡ Γενική, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀπαραίτητοι πρὸς ἐπίτευξιν τῶν συγκεκριμένων σκοπῶν· αὐτὸ θὰ ᾔτο ἡ Δημοσιονομικὴ Πολιτική. Μὲ ἓνα λόγον ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι πλήρως σαφὴς καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν πρέπει νὰ εἶναι ἐγκρατὴς καὶ τῶν δύο τμημάτων τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, καὶ ἐπὶ πλέον δὲ νὰ εἶναι καὶ πολιτικὸς.

Πράγματι, οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων δὲν ἀποδίδουν μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἰς Θεωρητικὴν καὶ Ἐφαρμοσμένην. Μάλιστα κατὰ τὸν Andeae<sup>1</sup>, ἡ διάκρισις τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἰς δύο τμήματα δὲν εἶναι ὀρθή, ἐπειδὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας μόνον εἰς τὴν πρᾶξιν εἶναι δυνατή, τοῦτο σημαίνει κατ' αὐτόν, ὅτι ἡ Δημοσιονομικὴ Πολιτικὴ περιέρχεται εἰς τὴν Θεωρητικὴν καὶ δὲν ὑπάρχει ξεχωριστὴ θεωρία ἐφαρμογῆς. Ἀντιθέτως ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς τάσσεται ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ μεταξὺ Δημοσίας Οἰκονομικῆς καὶ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου, κάμνει δὲ καὶ τὴν χωριστὴν διάκρισιν τῆς Δημοσιονομικῆς Διοικήσεως. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ διάκρισις μεταξὺ Θεωρητικῆς καὶ Ἐφαρμοσμένης δὲν εὐσταθεῖ, διότι σκοπὸς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἶναι καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ ἐφαρμογή, διότι καὶ ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς.

Ἀντιθέτως, ὡς πρὸς τὸ δεύτερον θέμα, ᾗτοι τὴν διαίρεσιν μεταξὺ Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἡ διαίρεσις εὐσταθεῖ.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13ον

### ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Συναφὲς ζήτημα πρὸς τὴν διαίρεσιν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἶναι κατὰ πόσον ἡ δημοσιονομικὴ νομοθεσία δέον νὰ ἀποτελῇ ἴδιον κλάδον, ᾗτοι τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον. Τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον<sup>2</sup> ἐξετάζει τὰς νομικὰς σχέσεις αἱ ὅποιαι δημιουργοῦνται μεταξὺ κράτους καὶ φορολογουμένων συνεπείᾳ ἐφαρμογῆς τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων τοῦ κράτους. Τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον περιλαμβάνει τὴν δημοσιονομικὴν νομοθεσίαν, ᾗτοι ἀποτελεῖ τὸ νομικοτυπικὸν πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις τοῦ κράτους.

Ἔργον τῆς πολιτικῆς καὶ ὅχι τῆς ἐπιστήμης (ᾗτοι τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν) εἶναι, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ διασφάλισις τῆς ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων ποῦ ἀπαι-

1. Ἐνθα ἄνωτέρω.

2. Βλ. Μιχ. Στασινοπούλου. Μαθήματα Δημοσιονομικοῦ Δικαίου, 1956, σελ. 19 κ.έ.

φασιζονται, κυρίως διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν διαφόρων δυσμενῶν ἐπιδράσεων πού δημιουργοῦνται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν καὶ διὰ τῆς δημιουργίας τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων. Τὸ κυριώτερον πρὸς τοῦτο μέσον πού διαθέτει ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἡ νομοθετικὴ καὶ ἡ διοικητικὴ ἐνέργεια. Οὕτω διὰ νόμου ὁρίζεται ἡ φορολογητέα ὕλη, τὸ φορολογικὸν ποσοστὸν, αἱ προϋποθέσεις, αἱ κυρώσεις κ.ο.κ. ἐν γένει ρυθμίζονται αἱ σχέσεις μεταξὺ κρᾶτους καὶ τῶν φορολογουμένων.

Πλὴν αὐτοῦ τὸ σημερινὸν Κράτος εἶναι Κράτος δικαίου, τὰ φορολογικὰ δὲ συστήματα καὶ νόμοι εἶναι πολὺπλοκα καὶ τέμνουσι ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν κοινωνικὸν βίον. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν ὅτι πρέπει ἐκ μέρους τοῦ Κράτους νὰ κατὰβάλλεται μέριμνα ὥπως διασφαλίζονται οἱ φορολογούμενοι ἐναντι αὐθαιρεσίας τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ὥπως οἱ φορολογικοὶ νόμοι ἐρμηνεύονται ὀρθῶς καὶ ἐφαρμόζονται ὀρθῶς. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὅλων αὐτῶν πρέπει νὰ συμβάλλουν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πολιτικὴ, κυρίως ὅμως καὶ νομοπρασκευαστικὴ τέχνη, ἡ ὑποία προϋποθέτει καὶ τὴν νομικὴν κατάρτισιν.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὑποίας πολλοὶ ἐπιστήμονες, ἰδιαιτέρως ἐσχάτως, ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ἰδιαιτέρος ἐπιστημονικὸς κλάδος μὲ τὸ ἀνωτέρω περιεχόμενον, ἥτοι τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον τὸ ὁποῖον κατ' αὐτοῦς ἀποτελεῖ τμήμα τοῦ Δημοσίου Δικαίου. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τῶν εἰδικῶν θεμάτων εἰς ἴδιον κλάδον εἶναι κατ' ἀρχὴν ὀρθός. Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἐρευνᾷ τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως, ἡ δὲ νομικὴ διοικητικὴ ἅπωσις ἐνδιαφέρει αὐτὴν εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν. Τὸ νομικὸν διοικητικὸν τὸ ὁποῖον διέπεται ὑπὸ νομικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, θεωρεῖται ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀντικειμενικῶς δεδομένον, ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐπιχειρεῖ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ. Ἐπίσης εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ νομικὴ καὶ διοικητικὴ μορφή τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, ἡ ὑποία εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα αὐτῶν εἶναι ξένον πρὸς τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα καὶ συνεπῶς δὲν ἀποτελεῖ θέμα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς.

Ἀντιθέτως τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον ἀσχολεῖται εἰδικῶς μὲ θέματα πού δὲν ἔχουν δημοσιονομικὸν χαρακτῆρα, ὡς εἶναι τὸ νομοτεχνικὸν καὶ ἡ ἐρμηνεία καὶ αἱ δικονομικαὶ σχέσεις. Αἱ συνέπειαι ὅμως αὐτῶν (οἰκονομικαί, κοινωνικαί κ.ο.κ.) δὲν ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐρεύνης τοῦ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Ἦτοι τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον περιορίζεται εἰς τὴν ὀρθὴν διατύπωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ νομοθέτου, τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας, ἀναπτύσσεται δὲ καὶ ἐξελλίσσεται βάσει νομικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν.

Πάντως καὶ ἐὰν δεχθῶμεν τὸν χωρισμὸν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι καὶ οἱ δύο κλάδοι εὐρίσκονται εἰς στενωπὰν σχέσιν καὶ ὅτι ὁ εἰς ἀποτελεῖ ἀπαραιτήτων συμπλήρωσιν τοῦ ἄλλου. Ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ εἶναι

τὴ δημοσιονομικὴν φαινόμενον, ἡ οὐσία. τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον εἶναι ἡ μορφή, ἡ νομικὴ αὐτοῦ ἐκδήλωσις.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, πρέπει νὰ κατέχῃ τὴν θεωρίαν, νὰ εἶναι καλῶς νομοτέχνης καὶ νὰ ἐμφανίζῃ νομικῶς ἄρτιον τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καί, ὡς ἴδωμεν ἀνωτέρω, νὰ ἔχῃ καὶ τὸ δῶρον τῆς πολιτικῆς.

Ἡ Δημοσίαι Οἰκονομικὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀδιάφορος διὰ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων. μολονότι αὕτη διέπεται ὑπὸ νομικῶν ἀρχῶν. Ἀντιθέτως τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον δὲν δύναται νὰ ἀσχηλῇται μὲ τὴν κειμένην δημοσιονομικὴν νομοθεσίαν ἐπὶ τῇ βῆσει μόνον ξηρῶν νομικῶν κριτηρίων. Διὰ τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων εἶναι ἀπαραίτητον νὰ χρησιμοποιῶνται ὁρθῶς ἡ ἐννοια καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς καθὼς καὶ οἱ ὑπὸ αὐτῆς ἐπιδιωκόμενοι σκοποί. Οὕτω μόνον θὰ δοθῇ ὑπὸ τοῦ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου ἡ ὁρθὴ ἐρμηνεία εἰς τὰ δημοσιονομικὰ μέτρα καὶ θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πληρεστέρα ἐφαρμογὴ αὐτῶν. Ἡ ὁριστικὴ συνεισφορά τοῦ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν αὐτοτέλειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐν συνεργασίᾳ καὶ στενωπᾷ δεσμῶ μετὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν.

Τὰ ἀνωτέρω καταδεικνύουν ὅτι οἱ δύο οὗτοι κλάδοι εὐρίσκονται εἰς ἀλληλεξάρτησιν καὶ ὅτι μόνον διὰ συνενώσεως τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν δύο κλάδων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἡ ὁρθὴ ἐκλογὴ τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων, ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοῦ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου ἡ διαφώτισις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς κειμένης δημοσιονομικῆς φορολογίας.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ ἐκ δευτέρου ὅτι οὗτοι εἶναι ξεχωριστοὶ κλάδοι. πάντως οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν πρέπει νὰ εἶναι ἀκόγχοι καὶ τῶν δύο. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαιτέρως καὶ διὰ τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. Ὅπωςδὲποτε ὅμως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰ ἀκόλουθα τμήματα (μέρη) τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς :

1. Τὸ ἱστορικὸν εἰς τὸ ὅποιον ἐκτίθεται ἡ περιγραφή καὶ ἐξέλιξις κατὰ χρόνον καὶ τόπον τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων καὶ δημοσιονομικῶν μέτρων καὶ ἀρχῶν. Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐρευνῆς προκύπτουν οἱ διάφοροι δημοσιονομικοὶ τύποι καὶ δημοσιονομικὰ συστήματα καὶ δυνάμεθα νὰ ἐξάγωμεν καὶ διάφορα συμπεράσματα ἐπὶ τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων.

Εἰδικὰ ὑπάρχουν τρεῖς κατηγορίαι περιγραφῆς τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων: α) Ἡ πραγματικὴ-ἐμπειρικὴ, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τὸ σύνολον τῶν ἱστορικῶν μορφῶν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως καὶ ὅχι ὠρισμένων μορφῶν. Αὕτη ἐξυπνίζει τοὺς διαφόρους τύπους τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. β) Ἡ συγκριτικὴ ἐρευνᾷ τῶν δημοσιονομικῶν κατευθύνσεων ὠρισμένων οἰκονομικῶν πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν κανόνων τοῦ γίνεσθαι πρὸς διέπουν τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν.

νομίαν. γ) Ἡ περιγραφὴ μιᾶς δεδομένης Οἰκονομίας ποὺ εἶναι ὀντολογία<sup>1</sup>.

2. Ἡ δημοσιονομικὴ διοίκησις, ἥτοι αἱ ἀρχαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας διέπεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους καὶ ἡ διαχείρισις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ. Τὰ θέματα αὐτὰ ἀνήκουν ἐξ ἴσου σχεδὸν εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν, τὸ Συνταγματικὸν καὶ τὸ Διοικητικὸν Δίκαιον.

3. Ἡ θεωρία τῆς φορολογίας ἡ ὁποία ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν παρακολούθησιν τῆς προελεύσεως διαδρομῆς καὶ ἐπιδράσεως ποὺ ἀσχοῦν τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα. Οὕτω αὕτη διαμορφώνει καὶ τὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι διέπουν τὴν φορολογίαν.

4. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῆς φορολογίας καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν διαφόρων φορολογικῶν συστημάτων.

Τοῦτο εἶναι ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς θεωρίας.

5) Τὸ νομοθετικὸν τμήμα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἢ ἄλλως τὸ Δημοσιονομικὸν Δίκαιον.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 140V

### Η ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Ἡ αὐτοτέλεια ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ κλάδου θεμελιούται ὑπὸ τῶν ἐξῆς δύο προϋποθέσεων: 1) ὅτι οὗτος ἐπιδιώκει ἰδίους σκοποὺς καὶ ἔχει ἰδίους νόμους καὶ, 2) ὅτι ἡ ἔκτασις τοῦ πεδίου αὐτοῦ εἶναι τόσον σημαντικὴ, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποτελεῇ ἓνα τμήμα, πλήρη ἐπιστημονικὸν κλάδον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἐξειλήχθη εἰς ἴδιον κλάδον βαθμικῶς ἐκ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομικῆς, καθὼς καὶ ὅτι ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πολλῶν δημοσιονομικῶν νόμων. Ἐξ ἄλλου ὅμως εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ὅπως ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομικῆς, οὕτω καὶ ἡ Δημοσία ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς, διότι συνετέλεσεν εἰς τὴν διαφώτισιν πολλῶν ζητημάτων τῆς Κοινωνικῆς, λ.χ. τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων, τῶν πηγῶν ἐκ τῶν ὁποίων προέρχεται κλπ.

Σημαντικὸν εἶναι ἐπίσης ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀποκλειστικῶς δημοσιονομικὰ, καθὼς ἐπίσης ὅτι ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ ἔχει ἰδίους σκοποὺς καὶ ἰδίους νόμους, οἱ ὁποῖοι βέβαια ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν ἐξωδημοσιονομικῶν παρυχρόντων, ἔχουν ὅμως ἴδιον δημοσιονομικὸν χαρακτήρα.

1. Βλ. Α. Voigt, Handbuch der Staatswissenschaften, Band VIII, σελ. 828. Οὗτος προσθέτει εἰς τὰς ἀνωτέρω τρεῖς μεθόδους καὶ τὴν μαθηματικὴν κυρίως ἐπαγωγικὴν μέθοδον, ἡ ὁποία εἶναι κυρίως ἡ ἐπαγωγικὴ (Εὐκλείδειος Γεωμετρία). Αὕτη εἶναι μία σειρά λογικῶν σχέσεων μαθηματικῶν τύπων καὶ ἀποτελεῖ τὴν τρίτην ἐπιστημονικὴν μέθοδον μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν καὶ ἐπαγωγὴν.

Ἐπὶ παραδείγματι ἡ θεωρία τῆς φορολογίας, αἱ ἀρχαὶ τῶν κρατικῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἡ ἐπίπτωσις τοῦ φόρου, τὰ διάφορα φορολογικὰ συστήματα πρέπει νὰ ἐρευνηθῶν μὲ καθαρῶς δημοσιονομικὰ κριτήρια καὶ ὅχι κατὰ δευτέρον λόγον, ἀλλὰ εἰδικῶς. Ἐπίσης αἱ κρατικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ οἱ Ὀργανισμοὶ Δημοσίου Δικαίου δὲν ἀποβλέπουν εἰς ἐπικέρδειαν, ἀλλὰ ἡ εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ἡ εἰς ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς κλπ.

Ἐπίσης ἡ μὲν Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ προβαίνει εἰς τὴν ἐρευναν τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων μὲ τὴν προϋπόθεσιν—τοῦλάχιστον κατ' ἀρχὴν—ὅτι ὑφίσταται ἐλευθέρᾳ οἰκονομία (παραγωγή, προσφορὰ καὶ ζήτησις), ἀντιθέτως ἡ Δημοσία φέρει χαρακτηριστὰ νομικοῦ καταναγκασμοῦ καὶ πορίζεται τὰ ἀγαθὰ βάσει τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους νὰ ἐπιβάλλῃ φορολογίαν καὶ τὰ ὅρια τῆς δημοσιονομικῆς αὐτοῦ δράσεως δὲν ὑπόκεινται εἰς κανένα περιορισμὸν παρὰ τὴν κοινωνικὴν ὠφέλειαν.

Ἀκόμη ἡ αὐτοτέλεια τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ὀφείλεται εἰς τὸ μέγεθος τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας καθὼς καὶ εἰς τὸ ὅτι αὕτη εἶναι ταυτοχρόνως οἰκονομία καὶ μία οἰκονομικὴ διαδικασία ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους. Ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἀπερροφᾷ ἓνα σημαντικὸν ποσοστὸν (10—25%) τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τὸ ὁποῖον εἰσέρχεται εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, βάσει οἰκονομικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν (φορολογικῆς καὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἡθικῶν, ὑγιεινῶν κλπ.) καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κάλυψιν τῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς ὑλικά ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὔλα, λ.χ. ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, τὴν ἡθικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, τὴν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης κλπ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ θεωρία καὶ ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ πρέπει νὰ διαμορφοῦνται σύμφωνα κυρίως πρὸς τοὺς δημοσιονομικοὺς σκοποὺς καὶ εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις σύμφωνα πρὸς οἰκονομικοὺς καὶ καθὼς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, πρὸς τὰς ἡθικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχάς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ καθήκον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι ἡ ἐκπροσώπησις κυρίως τῶν δημοσιονομικῶν ἀπόψεων, χωρὶς ἐξ αὐτοῦ νὰ συμπεραίνεται ὅτι ἡθέσις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀποκλειστικῶς δημοσιονομικὴ, καθ' ὅσον λόγῳ τῆς μεγάλης ἀλληλοεπιδράσεως πού ὑφίσταται μεταξὺ Δημοσίας καὶ Κοινωνικῆς Οἰκονομικῆς, ἡ ὁρθὴ ἐξέτασις τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων εἶναι ἐκείνη πού συμβαδίζει μὲ τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἀποψιν. Ἀ.χ. δὲν εἶναι ὀρθὸν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν νὰ ἀνθίσταται εἰς τὴν κατάργησιν μιᾶς φορολογίας πού ἔχει ἀντικοινωνικὰς ἢ ἀντιοικονομικὰς συνεπείας, μολοντί αὕτη εἶναι ἀποδοτικὴ ἀπὸ φορολογικῆς ἀπόψεως. Ἐπίσης διὰ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας λ.χ. ὅταν ὑφίσταται κίνδυνος τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν αἰτίων, δὲν ἔχουν ἰσχὺν αἱ δημοσιονομικαὶ ἀρχαί, ἀλλὰ πρέπει μόνον οἱ πολιτικοὶ παρὰ-

γοντες να λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Πράγματι πολλάκι χῶροι εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καλύψουν ἐπιτακτικὰς τῶν ἀνάγκας, ἢ διὰ δυσμενῶν ὥρων δανείου, ἢ δ' ἐκδόσεως ἡχοτονομίσματος, μολονότι ἦτο φανερόν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος θὰ εἶχεν ἀντιδημοσιονομικὰς καὶ γενικῶς ἀντιοικονομικὰς συνεπείας. Ἐπρωτιμῆθη ὅμως ὁ τρόπος οὗτος καθ' ὅσον ἀπετέλει τὴν μόνην δυνατὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαραιτήτων χρηματικῶν μέσων.

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15ον

### ΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

#### α) Γενικαὶ παρατηρήσεις

Ὁ σκοπὸς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τῶν κανόνων πού διέπουν τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα, ἐρωτᾶται ὅμως ποία εἶναι ἡ μέθοδος πού πρέπει νὰ χρησιμοποιήσωμεν πρὸς τοῦτο.

Τὸ μεθοδολογικὸν ζήτημα ἐνέχει βασικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Τοῦτο διὰ τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας καὶ συνεπῶς διὰ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν, παρουσιάζει δυσχερείας ἐπειδὴ τὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ φαινόμενα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸ πείραμα, εἶναι πολὺπλοκα καὶ δὲν ἀπομονοῦνται εὐκόλως, καὶ ἐπειδὴ αὐτά, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ φυσικὰ, μεταβάλλονται διαρκῶς διότι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν πολλῶν παραγόντων καὶ οὐδέποτε σχεδὸν ἐκδηλοῦνται καὶ κινοῦνται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ οἰκονομικοὶ νόμοι συχνὰ δὲν εἶναι παρὰ μᾶλλον οἰκονομικαὶ τάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἰδίαν ἐκδήλωσιν. Ὡς γνωστὸν τὸ ἐναντίον συμβαίνει εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Τὸ πείραμα ἐπαληθεύει παντοῦ καὶ πάντοτε τὸν φυσικὸν κανόνα, εἰς τὸ μεγάλο δὲ αὐτὸ πλεονέκτημα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐναντι τῶν πνευματικῶν, ὀφείλεται ἡ θετικότης τῶν πρώτων καὶ ἡ ραγδαία αὐτῶν ἐξέλιξις.

Μία τῶν πρώτων προϋποθέσεων ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ φύσις τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων καὶ συνεπῶς καὶ τῶν δημοσιονομικῶν, εἶναι ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις. Ἄλλαι φορολογίαι εἶναι δυναταὶ εἰς μίαν οἰκονομικῶς καὶ τεχνικῶς προηγμένην οἰκονομικῶς καὶ ἄλλαι εἰς μίαν καθυστερημένην, ἄλλαι εἰς μίαν μὲ γεωργικὸν οἰκονομικὸν χαρακτῆρα καὶ ἄλλαι μὲ βιομηχανικόν, ἄλλαι εἰς μίαν πλούσιαν, ἄλλαι εἰς μίαν πτωχὴν κλπ. Ἐπειτα σημασίαν ἔχουν καὶ αἱ ἐκάστοτε πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθήκαι καὶ ἰδιαιτέρως ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις. Ἡ ἀπόδοσις λ.χ. μιᾶς φορολογίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς πολιτικῆς πειθαρχίας καὶ ἐκ τῆς φορολογικῆς συνειδήσεως τῶν φορολογουμένων. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐκάστη Κοινωνικὴ Οἰκονομία καὶ συνεπῶς Δημοσία Οἰκονομία ἔχουν καὶ ἴδιον ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Ἐξ αὐτοῦ ὅμως δὲν πρέπει νὰ συμπεραίνεται, ὅτι ἐκάστη Δημοσία Οἰκονο-

μία εἶναι ὅλως διάφορος ἀπὸ τὴν ἄλλην καί, ὅτι δὲν ὑπάρχουν πολλὰ κοινὰ σημεῖα καὶ συνεπῶς δημοσιονομικοὶ νόμοι. Ἡ ἔννοια τῶν ἀνωτέρω εἶναι μᾶλλον, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν δημοσιονομικῶν νόμων ἢ τάσεων πρέπει νὰ γίνεταί μετὰ τῆς ἰδιαζούσης προσοχῆς.

Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ κατὰ τὴν ἔρευναν αὐτῆς πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι, ὅπως καὶ ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομία καὶ ἐν γένει ἅπασαι αἱ πνευματικαὶ ἐπιστῆμαι, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, δὲν ἔχει ἄλλην μέθοδον, παρὰ τὰς δύο μεθόδους τῆς λογικῆς καὶ τῆς παρατηρήσεως, ἥτοι τὴν ἐπαγωγὴν καὶ ἀπαγωγὴν. Καὶ αἱ δύο αὗται μέθοδοι προέρχονται ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ διαμορφοῦνται ὑπὸ τῆς λογικῆς, ἄλλος τρόπος ἐρεύνης τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν φαινομένων δὲν ὑπάρχει. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ Α. Voigt<sup>1</sup> ὀνομάζει αὐτὰς ἐμπειρικὰς, καὶ τὴν μὲν πρώτην καθαρὰν τὴν δὲ δευτέραν ἐπαγωγὴν ἢ λογικὴν ἐμπειρίαν. Ὁ σκοπὸς τῶν δύο αὐτῶν μεθόδων εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τῆς αἰτιώδους σχέσεως τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, ἥτοι ἡ σχέσις αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, διαφέρουν ὅμως οὐσιωδῶς, καθόσον ἡ ἐπαγωγὴ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν παρατήρησιν ἐνὸς ἐκάστου τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ἢ γεγονότων, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ προσπαθεῖ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὰ προέρχονται.

### β) Ἡ ἐπαγωγὴ

Ἡ ἐπαγωγὴ εἶναι ἡ παρακλούθησις πολλῶν ὁμοειδῶν φαινομένων πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς κοινῆς αἰτίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὰ πηγάζουν, ἀφοῦ δὲ ἐξακριβώσῃ ἐπανειλημμένως ὅτι κατὰ διάφορον χρόνον καὶ τόπον ἐν φαινόμενον προέρχεται ἀπὸ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, τότε διὰ τῆς λογικῆς ἐνώνει τὰς διαφόρους αὐτὰς παρατηρήσεις εἰς ἓνα κανόνα, ἓνα νόμον.

Ἐπὶ παραδείγματι ἀφοῦ κάμωμεν τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἡ φορολογία καθαρῶν προσόδων εἶναι κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνόδου τῆς οἰκονομίας ἀποδοτικὴ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, διότι αὐτομάτως μετὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος βαίνει καὶ ἡ αὔξησις τῶν φόρων, τότε ἐνώνομεν τὰς παρατηρήσεις αὐτὰς εἰς τὸν κανόνα, ὅτι ἡ φορολογία καθαρῶν προσόδων, θὰ εἶναι ἀποδοτικὴ εἰς ὅλας τὰς χώρας ποὺ διατελοῦν ὑπὸ σχετικῶς προηγμένην οἰκονομίαν. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις πρὸς τοῦτο εἶναι ὅπως τὰ γεγονότα εἶναι ὁμοειδῆ καὶ ἡ παρατήρησις ἐκτείνεται εἰς μεγάλον ἀριθμὸν αὐτῶν, διότι τότε μόνον δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς ἓνα νόμον ποὺ ἔχει

1. A. Voigt, Handb. der Statswissenschaften VIII, σελ. 828 κ.ε. Οὗτος διακρίνει τρεῖς μεθόδους, ἥτοι ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω, προσθέτει τὴν μαθηματικὴν του κυρίως ἐπαγωγικὴν (Εὐκλείδειος Γεωμετρία) ἡ ὁποία εἶναι μία σειρὰ λογικῶν σχέψεων μαθηματικῶν τύπων κ.ο.κ.

γενικὴν ἰσχύν. Ἡ μὴ ἐξασφάλις τῆς προϋποθέσεως αὐτῆς εἶναι ἐκείνη ποῦ ἔδωσε συχνὰ ἀφορμὴν εἰς σφαλερὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα.

Ἡ ἐπαγωγὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐμπειρικὴ μέθοδος διότι ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τῶν καθ' ἕκαστα γενονότων, ἤτοι ἀπὸ τὸ μέρος διὰ νὰ φθάσῃ μὲ τὴν λογικὴν εἰς μίαν γενικὴν ἔννοιαν, εἰς μίαν διατεταγμένην συνάρτησιν. Οὕτω ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομικὴ προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ θεωρητικὴ αὐτῆς ἔρευνα. Τὰ καθ' ἕκαστα γεγονότα τὰ ὁποῖα παρακολουθεῖ ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομικὴ εἶναι αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι μιᾶς δεδομένης χώρας εἰς ὠρισμένον χρόνον, τὸ μέγεθος τῶν δημοσίων εἰσπράξεων, τὸ φορολογικὸν ποσοστὸν κλπ. Ἡ ἐπαγωγὴ προσθέτει νέον εἰς τὴν ἔρευναν διότι παρακολουθεῖ τὴν κανονικότητα εἰς τὸ γίγνεσθαι τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, τὸ πρῶτον δὲ στάδιον αὐτῆς εἶναι ἡ περιγραφὴ τῶν φαινομένων καὶ τὸ δεύτερον ἡ ἐξεύρεσις τοῦ κανόνος. Αὕτη ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ φθάνει εἰς τὴν αἰτίαν, ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ παρελθόν, εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον.

### γ) Ἡ ἀπαγωγὴ

Ἀντιθέτως ἡ ἀπαγωγὴ εἶναι μία λογικὴ σκέψις καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ γενικὸν διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέρος, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῶν φαινομένων ποῦ ἔχομεν ἤδη σχηματίσει διὰ παρατηρήσεων τῶν διαφόρων γεγονότων, ἐφαρμόζει δηλαδὴ τὸν νόμον ποῦ ἐξεῦρεν ἡ ἐπαγωγὴ. Ἡ ἀπαγωγὴ δὲν προσθέτει τίποτε νέον, διότι δὲν κάμνει παρατηρήσεις, ἀλλὰ ἀπλῶς διὰ τῆς λογικῆς εὕρισκει τὴν σχέσιν ποῦ ὑφίσταται μετὰ τοῦ γενικοῦ καὶ τοῦ εἰδικοῦ φαινομένου. Αὕτη ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν αἰτίαν καὶ φθάνει εἰς τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐπὶ παραδείγματι ἐπειδὴ κατὰ τὸ Φυσικὸν Δίκαιον οἱ νόμοι ποῦ διέπουν τὸν κοινωνικὸν βίον εἶναι φυσικοί, ἤτοι ἀμετάβλητοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸ κράτος πρέπει νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπέμβασίν του εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐπίσης ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀδὰμ Σμιθ ἡ Δημοσίᾳ Οἰκονομία δὲν παρᾶγει ὑλικά ἀγαθὰ—εἶναι μόνον καταναλωτικὴ—ὅσον ὀλιγώτερον τὸ κράτος ἐπεμβαίνει εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ συνεπῶς ὅσον ὀλιγώτερος φόρους ἐπιβάλλει, τόσον τὸ καλύτερον. Ὁμοίως ἐκ τοῦ γνωστοῦ δημοσιονομικοῦ κανόνος τοῦ Jonathan Swift ὅτι ὁ διπλασιασμὸς τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ δὲν συνεπάγει καὶ τὸν διπλασιασμὸν τῶν φορολογικῶν εἰσπράξεων, συνάγεται ὅτι ἡ αὐξήσις τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ εἰς μίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν, ὅτι οἱ φορολογούμενοι θὰ προσπαθῇ νὰ ὑπεκφύγουν τὴν φορολογίαν, συνεπῶς ἡ ἀπόδοσις τῆς φορολογίας ἀντὶ νὰ αὐξηθῇ θὰ ἐλαττωθῇ. Ἡ ἀπαγωγὴ συνεπῶς δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν παρατήρησιν, ἀλλὰ εἶναι μόνον προῖον τῆς λογικῆς.

Εἶναι ὅμως αὐτονόητον ὅτι ἡ πληρεστέρα ἔρευνα ἀπαιτεῖ ὅπως τὸ ἀποκτεθὲν συμπέρασμα διὰ τῆς ἀπαγωγῆς ἐπαληθεύεται διὰ τῆς παρατηρήσεως

εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι πιθανὸν ὁ κανὼν νὰ ἐμποδίζεται ὑπὸ ἄλλων γεγονότων νὰ λειτουργήσῃ πλήρως, ἢ νὰ λειτουργῇ ὑπὸ ἄλλας προϋποθέσεις. συνεπῶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, λ.χ. ἔμπορεῖ δι' αὐστηρῶν μέσων ἢ φοροτεχνικῇ ὑπηρεσίᾳ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φορολογικὴν ὑπεκφυγὴν καὶ οὕτω ὁ διπλασιασμὸς τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ νὰ συνεπάγῃ πράγματι τὸν διπλασιασμὸν τῶν εἰσπράξεων.

### γ) Συμπέρασμα

Ἐρωτᾶται βεβαίως ποία εἶναι ἡ τελειότερα ἐκ τῶν δύο αὐτῶν μεθόδων. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι μόνον ἡ ἐπαγωγικὴ εἶναι ἀσφαλής, διότι βασίζεται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος, ἐνῶ ἡ ἀπαγωγικὴ εἶναι μία ἀπλὴ λογικὴ σκέψις. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές καθ' ὅσον ἡ ἐπαγωγή μόνη τῆς δὲν δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Διὰ τῆς ἐπαγωγῆς ἔχομεν πληθὺν παρατηρήσεων αἱ ὁποῖαι καταλήγουν εἰς συμπέρασμα διὰ τὴν κανονικότητα τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα, πρέπει ὅμως τὸ ἀποκτηθὲν αὐτὸ συμπέρασμα νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσμεν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον καὶ ταυτοχρόνως νὰ ἐπαληθεύσωμεν αὐτό. Μόνον διὰ τῆς ἐπαληθεύσεως ὑπὸ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ κανόνος τὸν ὁποῖον ἐξεῦρεν ἡ ἐπαγωγή ἀποκτῶμεν μεγαλυτέραν βεβαιότητα περὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ καὶ μόνον διὰ τῆς ἀπαγωγῆς δημιουργεῖται ἐπιστήμη. Λ.χ. διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐξάγεται ὅτι ἡ ἀντικατάστασις παλαιῶν φόρων διὰ νέων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα δυσαρέσκειαν τῶν φορολογουμένων, ἀναταραχὴν εἰς τὴν παραγωγὴν κ.ο.κ. Τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν πρέπει νὰ διαμορφώσωμεν εἰς τὸν κανόνα ὅτι οἱ παλαιοὶ φόροι εἶναι καλοὶ καὶ οἱ νέοι κακοί, φροντίζομεν ὅμως νὰ ἐπαληθεύσωμεν τὸν κανόνα αὐτὸν τῆς ἀπαγωγῆς.

Πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ τονισθῇ, ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μόνον τῆς ἀπαγωγικῆς μεθόδου ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ ἀπωλεσθῇ ἡ ἐπαφὴ μετὰ τὴν πραγματικότητα, διὰ τὸν λόγον ὅτι πρέπει ἡ μία μέθοδος νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἄλλην, ἡ μία νὰ ἐπαληθεύῃ τὰ συμπεράσματα τῆς ἄλλης.

Μονομερὲς χρησιμοποίησις τῆς ἀπαγωγῆς ἔλαβε χώραν ὑπὸ τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία ἐκτίσεν ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα αὐτῆς ἐπὶ γενικῶν κανόνων ἀνάλογα πρὸς τὸ Φυσικὸν Δίκαιον οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν εὕρισκοντο εἰς καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν πραγματικότητα.

Ὡς γνωστὸν αὕτη ἐπρέσβευεν ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἴσοι καὶ ὅτι ὅπως ἡ φύσις οὕτω καὶ ἡ κοινωνία διέπεται ἀπὸ φυσικοὺς συνεπῶς καὶ ἀμεταβλήτους κανόνας. Τοὺς νόμους αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν διὰ τῆς λογικῆς καὶ οὗτοι εἶναι αἰώνιοι καὶ λειτουργοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πάντοτε ἀνεξάρτητα, ἥτοι ἀνεξάρτητα ἀπὸ χρόνον καὶ τόπον καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντιθέτως ἡ Ἱστορικὴ ἐχρησιμοποίησεν, ἐπίσης, μονομερῶς τὴν ἐπαγωγὴν καὶ μάλιστα συνεκέντρωσεν ἅπειρον καὶ πολύτιμον ἐπιστημονικὴν

ὕλικόν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ προωθήσῃ ἀνάλογα πρὸς τὴν μεγάλην αὐτῆς προσπάθειαν. τὴν ἐξέλιξιν τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν. Καὶ τοῦτο διότι αὕτη παρημέλησε τὴν διαμόρφωσιν τῶν κανόνων ποὺ διέπουν τὴν Ἐπιστήμην. οἱ ὅποιοι καθὼς ἔλεγεν ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι ἡ ἐπιστήμη, διότι ἐπιστήμη εἶναι γνῶσις τοῦ ἐπιστητοῦ ἡ ὁποία εἶναι μία, ἥτοι ἡ τοῦ γενικοῦ.

Ὅρθως κατὰ συνέπειαν γίνεται τώρα δεκτόν, ὅτι ἡ ἀπαγωγὴ μόνη τῆς εἶναι κενὸς λόγος. Ἀντίθετα ἡ ἐπαγωγὴ χωρὶς τὴν ἀπαγωγὴν εἶναι τυφλὴ διότι βλέπει μόνον τὰς λεπτομερείας. Ἡ ἄλλως ὀρθὸν εἶναι νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἐπαγωγὴν τὸ πηδάλιον τοῦ πλοίου καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τὸ πλοῖον. Μὲ ἄλλους λόγους ἀντικείμενον τῆς ἀπαγωγῆς εἶναι ἡ ἔρευνα ἀνεξάρτητα ἀπὸ χρόνον καὶ τόπον. ἥτοι τὸ γενικὸν ἔργον εἶναι τῆς ἀπαγωγῆς καὶ τὸ εἰδικὸν τῆς ἐπαγωγῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ἡ μία μέθοδος συμπληρώνει τὴν ἄλλην καὶ μόνον ὁ συνδυασμὸς καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἐξασφαλίζει τὴν πληρεστέραν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Τέλος, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἔρις τῶν δύο μεγάλων Οἰκονομικῶν Σχολῶν εἶναι σήμερον ἄνευ σημασίας, διότι τώρα πλέον ἐξέλιπεν ἡ δημιουργικὴ αἰτία αὐτῆς, ἥτοι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς Κλασσικῆς καὶ Ἱστορικῆς Σχολῆς. Πάντως τώρα γίνεται γενικὰ δεκτόν ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὕτη κυρίως εἰπεῖν δὲν ἐστρέφετο περὶ τὴν μέθοδον ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἀλλὰ περὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐρεύνης. Μὲ τὴν ὀρθὴν αὐτὴν τοποθέτησιν ἡ μὲν Κλασσικὴ Σχολὴ εἶχε ὡς σκοπὸν τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ γενικοῦ, ἡ δὲ Ἱστορικὴ τοῦ εἰδικοῦ. Ἀντιθέτως σήμερον γίνεται δεκτόν, ὅτι καὶ οἱ δύο σκοποὶ εἶναι ὠφέλιμοι καὶ τὸν μὲν γενικὸν θὰ πραγματοποιήσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, τὸν δὲ εἰδικὸν ἡ πολιτικὴ.